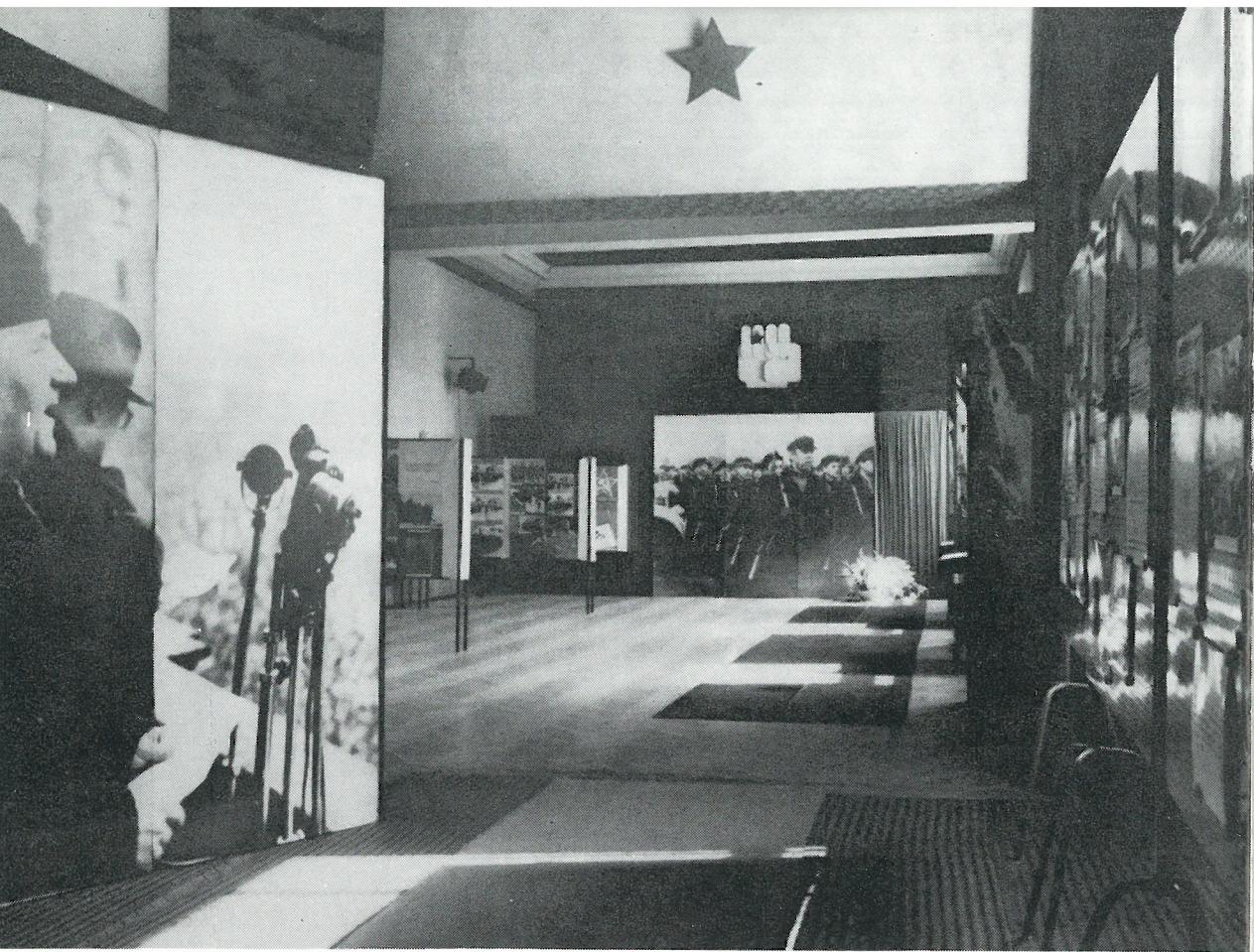

PRÁCE

VLASTIVĚDNÉHO ÚSTAVU VSETÍN

Záběr z výstavy „25 let Lidových milicí“ instalované v březnu 1973 ve Val. Meziříčí

Obrázek na 1. str. Pečetidlo cechu kovářů a kolářů.

Obrázek na 4. str. Archeologický průzkum v roce 1973 v Perné.

(Foto M. Langer)

Obsah:

Ladislav Baletka: K počátkům sklářské výroby na Vsetínsku

Ladislav Baletka: Cechovní pečetidla z okresu Vsetín

Lubomír Brabec: Výskyt denních motýlů (Lepidoptera skup. Rhopalocera) v jižní části Moravskoslezských Beskyd

Vladimír Zicháček: K faunistice některých druhů Vertebrat vsetínského okresu

Ladislav Baletka: Z nové literatury o Valašsku

Jiří Borovička: Z činnosti Vlastivěd. ústavu v r. 1972

Práce Vlastivědného ústavu Vsetín

Vydal Vlastivědný ústav Vsetín v říjnu 1973

Redaktor PhDr. Ladislav Baletka. Grafická úprava Břetislav Dadák
Povolenou OVN Vsetín 456/18/22/73-Ha.

Vytiskly Moravské tiskařské závody, n. p., provoz 27 Nový Jičín — 2712

K POČÁTKŮM SKLÁŘSKÉ VÝROBY NA VSETÍNSKU

Sklárna v Novém Hrozenkově

LADISLAV BALETKA

Vzniku a vývoji bohatých tradic sklářského průmyslu na Vsetínsku byla již mnohokrát věnována zasloužená pozornost. Do literatury uvedl tento problém už v roce 1838 Řehoř Wolný, avšak podstatně konkrétnější poznatky o počátcích sklářství na horním Vsacku přinesl až v roce 1892 Karl Schirek otištěným, dnes nezvěstné smlouvy z roku 1678 o pronájmu sklářské hutí v Novém Hrozenkově.¹⁾ Schirkův příspěvek však zůstal od svého vydání až do současnosti bez povšimnutí a nevyužil ho ve svých pracech ani vsetínský historik Karel Kobliha, který dospěl prozatím v poznání vývoje sklářské hutí, jež byla v provozu v oblasti Halenkova a Nového Hrozenkova, nejdále.²⁾ Schirkův příspěvek nakonec neuniknul jen Koblihovi, ale také jeho předchůdci Matouši Václavkovi.³⁾ Ostatní literatura, pokud se o uvedené sklárni zmiňuje, vychází buď z poznatků Řehoře Wolného, anebo Karla Koblihy.

Prameny, které poskytují informace o osudech této sklárny a o její produkci, nebyly dosud vyčerpány beze zbytku. Jestliže Schirek pouze otisknul smlouvu o nájmu hutí z roku 1678, téměř nic bližšího o jejím významu neuvedl. Na proti němu Karel Kobliha shromáždil velké množství údajů, roztríštěných v zápisech vsetínské matriky, některých archiválií hlavně z fondů, uložených v tehdejším brněnském Zemském archivu, ale zase nechal stranou smlouvu o nájmu, otištěnou Schirkem. Nás příspěvek se pokouší o shrnutí dosavadních poznatků obou výše uvedených autorů a o jejich doplnění některými novými poznatkami, získanými hlavně z archivu vsetínského panství a z archivu správy illesházyovských panství.

Do souvislosti s výrobou skla na vsetínském panství v 17. století bývá kladena zmínka o „šlejferně“ (brusírně). Tato šlejferna je uváděna jako příslušenství vsetínského panství ve smlouvách o prodeji panství z let 1623 a 1634.⁴⁾ Např. Řehoř Wolný tvrdí, že huť s brusírnou „nedaleko Vsetína“ byla v provozu v letech 1630 až 1678, stejně jako později Matouš Václavek,

Schirek (smlouva o pronájmu hutí z roku 1678 se proto podle Schirka týkala posledního provozu sklárny) a po něm ještě Jindřich Chylík.⁵⁾ Toto tvrzení je při nejmenším omylem, poněvadž o brusírně skla a tím méně o sklářské hutí se historické doklady až do roku 1675 nezmíňují. Karel Kobliha se přiklonil k domněnce, že mohlo jít o brusírnu kovářskou, o jakých se prý píše v kupních smlouvách jiných panství.⁶⁾ Avšak ani tradované Wolného tvrzení, jež se naposled objevuje v rukopisné práci Františka Dostálka o krásenských sklárnách (uložena v podnikovém archivu n. p. Osvětlovací sklo ve Val. Meziříčí), ani domněnka Koblihova, nejsou blízko pravdě. Wolný a po něm všichni další autoři totiž vycházeli z nesprávného výkladu pojmu „šlejferna“. Slovo šlejferna totiž neznamená brusírnu, ale jez (z německého die Schleuse = splav, stavidlo) a šlejfovati vodu znamenalo srážet ji na mlýn.⁷⁾ Šlejfernou je nutno rozumět jez u náhonu na vsetínský mlýn. Z tohoto důvodu musíme rozhodně opustit zajímavou sice avšak naprostě mylnou domněnku o provozu jakési brusírny skla na vsetínském panství v první polovině 17. století a domněnku o existenci sklárny na Vsetínsku ve stejné době. Skutečná sklářská huť byla na vsetínském panství zřízena pravděpodobně na počátku sedmdesátých let 17. století. Karel Kobliha, který se původně domníval, že tato sklárna stála už v roce 1652, později svůj omyl opravil.⁸⁾ Nezávisle na tom je ovšem třeba říci, že vhodné předpoklady pro provoz sklárny na vsetínském panství byly. Upozorňuje na to už popis panství pořízený v roce 1666.⁹⁾ Hovoří se v něm, že „huti sklenné nad dědinou Rozinkovem mohou se dát udělat velmi snadno, z nichž by do roka přicházelo vrchnosti nejméně 150 zlatých“. Sklárny tedy měly být teprve založeny. Majitel Vsetína hrabě Jiří Illesházy, nebyl v té době v dobré finanční situaci a podle mínění Karla Koblihy měl v úmyslu panství prodat.¹⁰⁾ Popis tedy měl zjistit aktiva, která by bylo

možno při eventuelním prodeji dobře zpeněžit. Nakonec i když z tohoto úmyslu sešlo, jak se ukázalo později, měl popis pro majitele velký význam, neboť získal přehled o skutečném počtu poddaných, částečně o jejich majetku i o možnostech podnikání ve vlastní režii. Na Vsetínsku existovaly rozsáhlé lesní plochy a bohatství dřeva vrchnost do té doby nemohla využít. Proto ostatně dosáhla na vsetínském panství velkých rozměrů tzv. pasekářská kolonizace, která spočívala v proměně lesních ploch na pole, louky a pastviny, z nichž vrchnosti plynuly poplatky v podobě tzv. pasečné činže. Na stavby a opravy domů si poddaní mohli brát dřevo z panských lesů zdarma, v rámci roboty museli pro vrchnost vyrábět šindel, který pak sloužil k opravám vrchnostenských budov a byl rovněž prodáván na jiná panství. Jistě příjmí měla vrchnost z prodeje javorového a lipového dřeva, které od ní kupovali bednáři, truhláři a neckáři. Za braní dřeva musel každý kovář na panství odvádět vrchnosti 1000 šindelních hřebíků a 180 hřebíků pírecích — také tyto hřebíky nejspíše spotřebovalo samo panství. Připočteme-li k tomu ještě příjem z prodeje stavebního či palivového dřeva (jeho doprava na vorech po Bečvě na jiná místa je doložena už od konce 16. století) a příjmů z lovu, jsme vlastně u poslední přímové položky.¹¹⁾ Dřevo jako surovina bylo ve středověku silně podhodnoceno a dá se říci, že lesy vlastně ležely ladem. Popis panství z roku 1666 navrhoval ještě jeden způsob, jak využít lesního bohatství. Nad Jablunkou, kde prý byl dostatek železné rudy, bylo navrhnuuto vybudovat železné hamry, v nichž by se, podobně jako ve sklárnách topilo dřevem. Tato domněnka se však brzy ukázala jako nereálná, protože železná ruda se v těchto místech nenašla.¹²⁾

Než byla stavba sklárny realizována, uplynulo ještě několik let. O její existenci se nezmiňuje ještě ani soupis komínů ze dne 4. dubna 1671 poslaný hejtmanem vsetínského panství Samuelem Bánocim krajskému úřadu v Hradišti.¹³⁾ Vznikla někdy v letech 1671–1675, neboť již počátkem roku 1678, přesněji dne 21. dubna, „při sklených hutích nacházel se hufař mladý se ženou, bez dětí“. Podle moučného akcízu dostával od vrchnosti jako deputát ročně pro dvě osoby 14 měřic žita a rži na chléb. Lze dokonce připustit, že hufař měl hut pronajatou už v předchozím roce od sv. Jiří, soudě ale spoř podle termínu uzavírání nájemní smlouvy z 1. ledna 1678, která platila od sv. Jiří 1678

ke stejnemu termínu následujícího roku.¹⁴⁾ Sklárské hutí nemívaly ve středověku stálá stanoviště. Po vyčerpání lesů ve svém okolí se přesunovaly. Tak tomu bylo např. i u sklárny na sousedním rožnovském panství a podobně se stěhovala také sklárna novohrozenkovská. V písemných pramenech se o sklárni hovoří často jako o hutí halenkovské, protože jedno její stanoviště bylo blízko zastavěné plochy této obce. V názvu tohoto příspěvku je nazvána jako novohrozenkovská proto, že jsou známá dvě její stanoviště na katastru obce Nový Hrozenkov — na pravém břehu potoka Břežitá. Jedno takové místo leželo zhruba v polovině údolí Břežitá. Ještě v roce 1789 je v tomto údolí v elaborátu Josefského katastru u č. 7 — majitele Jiřího Gajdoše zaznamenána louka „Ve sklářích“ (dále bude tato huť uváděna jako Břežitá I).¹⁵⁾ V letech 1965 a 1972 byl v těchto místech podniknut pracovníky Vlastivědného ústavu ve Vsetíně povrchový sběr, který přinesl nálezy značného počtu úlomků skloviny, malého tyglíku na tavení skla a železných klešťí (cvokajznu).¹⁶⁾ V Břežité si lidé podnes ukažují ještě jiné místo, kde sklárna stávala — v horní části údolí (dále ji budeme uvádět jako Břežitá II). Obě tyto hutě nalezi do stejně historického období, i když jedna z nich byla starší, jde vlastně o jeden podnik, o tutéž sklářskou manufakturu, která v našem případě pouze změnila místo. Nejednotnost v označování sklárny (v matrikách je uváděna obvykle jako hrozenkovská, zatímco v popisech panství jako halenkovská — bývá uváděna až za halenkovským dvorem), je způsobena rovněž tím, že potok Břežitá tvořil a tvoří dodnes hranici mezi katastry obou obcí.

O vlastním provozu sklárny víme jen velmi málo a takřka všechny informace o něm poskytuje smlouva o pronájmu hutí z 1. ledna 1678. Dřevo potřebné k provozu sklářské hutí káceli v rámci své ruční roboty čtyři podsedníci z Nového Hrozenkova. Částka za dřevo byla zahrnuta jako paušál do pronájmu. Tito podsedníci nakácené dřevo dopravovali až ke sklárně (později si na tuto povinnost stěžovali poddaní vsetínského panství a poukazovali na to, že dřívější hufař vozíval dřevo sám — srov. dále). Čtyři podsedníci měli pro hufaře dovážet potřebný křemičitý písek ze Zděchova — každý týden jednu fúru, za kterou měl hufař platit vrchnosti 2 zlaté. Později (v r. 1682) se dovážel potřebný bílý křemičitý písek z Pulčína (patří-

Halenkov-Břežitá, v popředí už na katastru Nového Hrozenkova, stávala dolní hut (I), foto M. Langer.

cího k panství brumovskému, které v té době náleželo rovněž Illesházy). Vzdáleného pět čtvrtí míle cesty, vedoucí přes hory.¹⁷⁾ V těchto místech Javorníků probíhá (podle sdělení RNDr. M. Pličky z brněnské pobočky Ústředního ústavu geologického) pásmo luhačovických pískovců, bohatých na křemičité sedimenty s měkkým živcovým pojivem. Tyto pískovce mohly dobře sloužit primitivní sklářské výrobě. Písek pravděpodobně dobývali povrchovým způsobem v naplaveninách potoků, tekoucích z Javorníků do vsetínské Bečvy, anebo do říčky Senice. Tyto naplaveniny se mohly nacházet přímo v potoku v Břežité, či u potoků Provazného, Černého, Husleneckého (Zděchovského), tekoucího do Bečvy, anebo potoka Pulčinského, vtékajícího do Senice. Ložiska písku mohla ležet při povrchu také pod Pulčinskými skalami. Návětrávání pískovce mohlo být případně urychleno mechanickým rozmělňováním pískovce. Křemičitou surovинu pak bylo možno čistit plavením — sklárna v Břežité (Břežitá I) ostatně leží v těsné blízkosti potoka. Vzhledem ke vzdálosti Břežitá od Pulčína (vzdušnou čarou asi 13 km, ve skutečnosti asi 17 km) nemohli formani s vozem po těžkých horských cestách překonat tuto vzdálenost vícekrát než jedenkrát za den.

Podle smlouvy z 1. ledna 1678 náleželo celé zařízení sklářské huti vrchnosti a kdyby nájemce z huti odešel, byl povinen nechat veskeré zařízení sklárny, jako staré železné nářadí a pánve (na tavení skla) v huti. Také o tomto zařízení jsme informováni z doby, kdy už zřejmě sklárna nebyla v provozu a nářadí bylo uloženo na halenkovském dvoře. V popisu vsetínského panství, pořízeném 22. března—3. dubna 1722, je vsetínský vrchnostenský úředník František Palma (původem Slovák) popisuje takto:²¹⁾

kolo šrubarské s klučkou železnou 1
plechy k tomu železné 4
vidly hrubé železné 1
šajtrok železný 1
formajzen železný 1
motyčka železná na popol 1
štangla železná 1
železné plechy k pánevám 6
šatlavéky k pecám súc 6
forma olovená na šruby 1
maždár (moždíř) železný na tloučení materie bez tlúčka 1
formy olovené 2
zase formy hliněné 43
rečica (řečica-sítlo) drátová na písek 1
zase formy drevěné 16
kláda buková 1
varačka (vařechá) železná 1

Nářadí stejněho typu sloužilo patrně potřebám sklárny i v počátečním období jejího trvání.

V popise sklárny pořízeném 13. ledna 1689 několik dnů po smrti Jiřího Illesházyho se setkáváme s dalším vnitřním vybavením hutí.²²⁾ Vlastní budova sklárny byla v té době nově postavená ze dřeva „do čtyř stran“ (tj. měla čtyři stěny) a byla pokryta šindelem. K této budově pak byla přistavěna komora z prken sloužící jako skladisko pro hotové výrobky. Dovnitř hutí vedly velké dvojdílné dveře a menší dveře bez výplní. V hutí stála sklářská pec, do níž vedlo sedm chráněných otvorů, dále zde byla pec na pálení dřevěného uhlí a pec na výrobu dehtu. Do přilehlé komory z prken vedly obyčejné dveře. V komoře byly dvě hromady písku na výrobu skla, šrubarské kolo (zřejmě ruční mlýnec na písek), 8 železných plechů k pánevím, 8 štanglí, vidlice k peci, železný hák a kovadlna (moždíř?).

Velmi prosté zařízení mělo rovněž dům, v němž bydlel sklář. Skládal se z předsíně, světnice, komory a hospodářských budov. Do předsíně vedly obyčejné dveře, avšak bez výplní, ve

světnici byla skříň pro hrnce, lípový hranatý stůl, pec a lavice. U domu byl starý chlév, 2 chlévy nově pokryté šindelem a stodola s novými vraty.

Skušenost, že huť byla postavena ze dřeva, jistě vedla nezřídka k požáru. Ba dalo by se říci, že inventář byl popisován zrovna v době, kdy byla huť po vyhoření nově postavena. V popise nikde nenacházíme seznam sklářských forem, kterých bylo podle pozdějšího inventáře z roku 1722 nemalé množství. Náležely v té době patrně samotnému skláři a sklářství tovaryši si své pišťaly i formy nosili s sebou. V inventáři není rovněž zmínka o žádném přístřešku pro sklářské dělníky a tovaryše. Bud přespávali u hutáře, ve chlévech, či možná přímo u pece, anebo souvisí tato skutečnost právě s dřívějším požárem hutí.

Citovaná smlouva z 1. ledna 1678 nás alespoň částečně informuje také o sortimentu výrobků novohrozenkovské sklárny. Víme například, že nájemce hutí musel odvést vrchnosti zdarma ročně 60 sklenic na víno, 60 sklenic pivních a 60 sklenic na vodu. Množství forem nás nechává na pochybách, že se sklenice lisovaly. Hovoří se o formě železné, o formách olověných, dřevěných a o formách z pálené hlininy. V největším počtu jsou zastoupeny právě formy hliněné, což by mohlo svědčit o tom, že byly pro svoji kvalitu, trvanlivost i poměrnou láci (v porovnání s železnými nebo olověnými) užívány ve sklářských manufakturách na počátku 18. století a jistě i dříve rozhodně nejčastěji. Kromě dutého skla se vyráběly ve sklárně také kolečka do oken (upevňovaly se potom v olověných rámech). Těchto skleněných koleček se vyrábělo velké množství — připomeňme si, že v roce 1712 bylo z halenkovské hutí dodáno do Trenčína 5000 koleček v ceně 45 rýnských.²³⁾ Z novohrozenkovské hutí patrně pocházelo sklo složené v roce 1722 ve vsetínském zámku — 543 svazků (snad kop?) velkých skleněných koleček a 6171 kusů malých koleček. Kolečkovým sklem byla zasklena všechna okna ve vsetínském zámku a sklil jím vsetínský sklenář Bartoloměj Zátopek také okna vsetínské radnice (dostavěna v roce 1721). Kromě illesházyovského hradu v Trenčíně byla kolečkovým sklem pocházejícím patrně z novohrozenkovské hutí zasklena také okna v zámku hrabat Illesházyů v Dubnici.²⁴⁾

Popis hutí z roku 1689 uvádí jako její příslušenství také pec na uhlí a pec na dehet. Pokud jde o dřevěné uhlí, bylo patrně zpracováno

resp. spotřebováno přímo ve sklárně. Dřevitý dehet, který hutář vyráběl, byl zřejmě vedlejším výrobkem. Není známo, zda jej odváděl panství, anebo rozprodával sám.

Na hutářových bedrech ležela také starost o odbyt výrobků sklářské huti (srov. dále). Kolečkové sklo do oken, jež dodával vrchnosti, nemohlo jistě představovat celou produkci sklárny. Zcela jistě bylo toto sklo, stejně jako sklenice, prodáváno také jiným odběratelům. Ostatně sedm chranítek u otvorů do pece, jak uvádí popis hutí z roku 1689, svědčí, že zde pracovalo až sedm sklářů (stejný počet pracovníků v hutí v tomto období lze předpokládat i podle matrik). Zajišťování provozu hutí nebylo snadné, i když vrchnost hutáři vycházela zdánlivě vstříc dodávkou dřeva a dovozem píska (za který musel stejně platit). Rentabilita provozu hutě byla velmi problematická — k tomu se však ještě dostaneme. Za hraběte Mikuláše Illesházyho (držel panství v letech 1689 až 1723) si u své vrchnosti purkmistři a fojtí vsetínského panství v nedatovaném listu stěžovali, že „do hutí všecko vození drév, co prvotně sám hutář zastávati mosel, nyní odbýváme“.²⁵⁾ Těžko dnes říci, zda měli pravdu a zda byla jejich stížnost oprávněná. Často vzpomínaná smlouva z roku 1678 tuto povinnost kladila na čtyři posledníky z Hrozenkova a není vyloučeno, že v pozdějších letech došlo ke změně. Nájemce byl povinen zaplatit dle smlouvy z roku 1678 za rok jako nájem za hutu a za dřevo, ať se v hutí pracovalo či nikoliv, 58 zlatých a 40 krejcarů. Při tom hutář Eliáš Majer byl ještě v roce 1678 dlužen na dávkách vrchnosti z roku 1676 60 sklenic na víno a za dobu, co měl hutu sám pronajatu, 40 zlatých, které měl zaplatit do sv. Jana 1678. Uvědomíme-li si, že důchod z obou vsí, v nichž bylo 61 usedlostí povinných robotou a ostatními naturálními a peněžitými dávkami, dvůr, pivní a kořalečný šenk, mlýn atd., byl odhadnut v roce 1682 na částku 10 716 zl. včetně důchodu ze sklárny, pak musíme přiznat, že položka plynoucí ze sklářské hutí v tom znamenala opravdu malou částku. Ostatně v této odhadu byl důchod, který z ní plynul vrchnosti, oceněn na maximálně 50 zlatých ročně — proti původnímu předpokladu z roku 1666 tedy jen třetinu.²⁶⁾ Je ovšem možné, že příjmy mohla mít vrchnost ze sklárny výšší, kdyby její provoz zajišťovala ve vlastní režii; pronájem totiž tak jako tak znamenal, že část zisku zůstával v kapse nájemce hutí.

Stanovit výši ročního obratu sklárny přesně je velmi obtížné a sotva by mohl výsledek odpovídat skutečnosti. Víme sice, že hutář měl možnost dovézt jednu fáru písku týdně (za práci platil vrchnosti 2 zlaté) a mohli bychom, ovšem s velikou tolerancí určit i maximální možný zisk za předpokladu, že by byl písek už čistý a že by se v hutí vyrábělo pouze kolečkové sklo (známe jeho cenu).

Jeden pár koní může uvézt v průměru 15 q (za informaci děkuji zootechniku JZD Lešná s. Formánkovi a agronomu JZD Podlesí s. J. Škarkovi). Z tohoto množství čistého písku je možno vyrobit téměř 21 q skloviny (za informaci děkuji ing. Truhlářovi z n. p. Osvětlovací sklo ve Valašském Meziříčí). Při průměrné váze okenního kolečka o Ø 10 cm 20 gramů, by bylo možno vyrobit z jedné fáry čistého křemičitého písku okolo 100 000 skleněných koleček. V roce 1712 prodal hutář v Trenčíně 5000 koleček za 45 rýnských (srov. výše) a v roce 1726 koupila meziříčská vrchnost ze svých sklenáren na Hutisku 2000 koleček za 18 rýnských.²⁷⁾ Za 100 000 koleček mohly tedy obě sklárny na počátku 18. století utržit okolo 900 rýnských. Ve světle těchto propočtů se zdá, že hutář měl celkem výhodné podmínky k dobrým výdělkům. Ve skutečnosti však byly jeho možnosti mnohem horší. Z částky musíme totiž odečíst mnohé položky, jako náklad na údržbu pece a budov (pokud se ovšem o ně nestarala sama vrchnost), výlohy na mzdy sklářským dělníkům, na dopravu hotových výrobků na trhy, pořizování výrobního nářadí, chemických případů do skla — zejména vápna (resp. vápence), sody a barvicích případů, odečíst musíme rovněž nutné ztráty způsobené chybami výrobními postupy. Také písek bylo po dovezení do sklárny nutno nejdříve ještě drtit a čistit. Ve skutečnosti dávala fára písku mnohem menší množství skloviny a tavení skla neprobíhalo nepetrzitě po celý rok. Pro porovnání se můžeme obrátit k hutí na sousedním rožnovském panství, z níž měla tamější vrchnost v letech 1698–1714 průměrný čistý zisk 200 rýnských.²⁸⁾ Avšak ani rožnovská vrchnost neprovozovala sklářskou výrobu ve vlastní režii a hutu bývala příslušnému mistru vždy pronajímána. I podle počtu pracovníků byla sklárna na rožnovském panství větší a sklářská výroba měla na Rožnovsku mnohem delší tradici a důchod ze sklárny byl trvalou položkou v panských účtech. Na Vsetínsku zatím se v 17. století nedostala sklářská výroba i v důsledku napjatých

politických vztahů a neurovnánych majitelských poměrů přes období počátečních problémů. Pro stanovení konkrétních výnosů hutí nám chybí údaje o tom, jak dlouho trvalo zpracování jedné fúry písku, jaká byla kapacita peci, kolik bylo v hutí zaměstnáno dělníků a jak byli placeni. I tuto otázku by však bylo možno osvětlit blíže, snad po detailním průzkumu situace v ostatních soudobých sklářských manufakturách. Zatím známe dochované písemné prameny o výrobě v halenkovské sklárně to nedovolují určit ani s přípustnou tolerancí. A tak jsme odkázáni, pokud jde o výhodnost sklářského podnikání na vsetínském panství ke konci 17. a na počátku 18. století, pouze na druhotné zprávy. Víme, i když jen ze sporadických zpráv, že nájemci hutí zůstávali obvykle své vrchnosti dlužní. A neplatí to jen o Eliáši Majerovi. Hejtman vsetínského panství Martin Buček (zastával úřad od roku 1708) například hraběti Mikuláši Illesházymu psal: „Za ty všecky léta, ještě jsem z tej hutí skelnéj panskej Helenkovskej ani jednoho trojnáka hotových peněz neviděl a jest ten nedbalý hufař dle jeho až do ultima decembra pominulého roku (tj. 31. 12. 1711 — pozn. LB) učiněného účtu 170 zlatých dlužen. Chtějíce on některý krejcar za kolečka do oken súcích strčiti a ze svého aneb na jeho rešt mně zapraviti, vezl takové do Trenčína. Tam pak ale takové pan Banoczy, jak v jeho cedulce pokládá, k potřebě panskej pět tisíc vzal, co hned 45 rýnských činí a mně důchody jen na všecky strany tady se zmenšují a ubírají...“²⁹)

Také v roce 1720, kdy již huf pravděpodobně nebyla v provozu je v důchodenských účtech vsetínského panství vykazován nedoplatek jistého Majera z Nového Hrozenkova, patrně nájemce hutí.

Zjistit skutečné příčiny neutěšeného hospodaření hutí na Novém Hrozenkově není jednoduché také proto, že možnost interpretace dochovaných historických pramenů je velmi malá. Objektivně vzato, byla situace na východní Moravě na konci 17. a na počátku 18. století velmi neklidná, zvláště vzhledem k sousedním Uhrám. Kromě toho ležela sklárna v oblasti hor, o něž vedla rušné hraniční spory vsetínské a rožnovského panství. Také možnosti odbytu skla na východní Moravě byly omezené. Vlastně jediné sídliště městského typu na panství (opomíjeme-li Pržno) — městečko Vsetín, jí nemohlo vzhledem ke svému zemědělskému charakteru, vzhledem k útrapám obyvatel po-

nepřátelských vpádech v letech 1683 a 1708 i s ohledem na bezohledné vykořisťování vrchnosti, poskytnout dostatečné odbytiště, a to tím spíše, že duté sklo bylo ve srovnání s běžným hrnčířským zbožím jistě cenově nedostupným artiklem, stejně jako kolečkové sklo do oken, jež byly vyplňovány podobně, jako mnohem později, mastným pergamenem či papírem. Ostatně novohrozenkovská sklárna nebyla jedinou na východní Moravě. V jejím blízkém sousedství ve stejné době byly v provozu sklárny v Hutisku na rožnovském panství a sklárna ve Velkých Kunčicích na biskupském hukvaldském panství, které měly možnosti proniknout na trhy mnohem větší — jednak vzhledem k rozsáhlosti zmíněných dominí a jednak proto, že nebyly natolik odkázány na styk s neklidnými Uhrami, jako právě sklárna na Novém Hrozenkově, jež se mohla výrazněji prosadit právě v komplexu illesházyovských statků, k nimž náleželo i panství vsetínské. Ostatně ani na půdě, patřící Illesházyům, to neměl hufař vždy jednoduché. Svědčí o tom zmíněný dopis vsetínského hejtmana Bučka Mikuláši Illesházymu z roku 1712: „Také tenž panský hufař velkú stížnosť a zálibu přede mne předložil, že ten mrcha žid, podnájemník mýta trenčanského, když viděl, že z těch koleček žádného mýta bráti nebude, jeho škaredě hyzdil a zlořečil a s tím pasem, který ode mně pro pasirování mýt jemu (tj. hufaři - pozn. LB) daný byl, sem i tam po stole a po zemi házel, až hanba jest. Naposledy ten pas tam zahodice, vícej jej hufařovi dátí nechtěl, ani také nedal. A ten spátkem jeduce domů, přes pasy tu největší nepříležitost měl a při tom i škodu trpěti musel, pročež vaši vysoce osvícenú hrabecí excelenči na toho nedobrého pohana bolestně žaluji, že by ten bezbožný žid za tu mně učinenú hanbu, potupu i defamaci, jako i za škodu a hyždění hufařa dobře potrestaný byl...“ I tato malá episoda nasvědčuje, že ani pro hufaře neznamenala mírová doba vždy jen bezpečný odbytek vyrobeného zboží na trzích v Uhrách bez překážek.

Spolu se sklářskou hutí byly pronajímány rovněž dva podsedky na Novém Hrozenkově. Z nájemní smlouvy z 1. ledna r. 1678 vyplývá, že mu oba podsedky byly „přenechány“. Soudě podle vysoké částky, tj. 15 zlatých ročně, jež měl za ně hufař odvádět, byly patrně pouze pronajaty. V roce 1682 drželi tyto podsedky na Novém Hrozenkově Ondřej Šefran a Jiří Hubník.³¹) Hufaři nenáležely celé, patřila mu pa-

trně jen pasečná činža, kterou mu byli držitelé této podsedky povinni odvádět — první ve výši 23 grošů, 1 denár na svatováclavský termín a druhý 11 gr. a 3 den. Ostatní povinné dávky odváděli vrchnosti. Ke změně opět došlo 1. května 1687, když Michal Majer „hufař sklených hutí“ kupil ke sklárně dva podsedky, totiž Jury Batě a Mikuláše Vaňka. Michal Majer byl, podle uzavřené kupní smlouvy, povinen platit obci novohrozenkovské za kontribuci, komínovou daň, fúrování a foršpony (tj. zapřahání koní) ročně 7 zlatých. Je pravděpodobné, že mezi Michalem Majerem a obcí Nový Hrozenkov docházelo k nějakým neshodám. Jinak by se totiž ve smlouvě neobjevil tento dodatek: „rovněž poručuje se, ale mně k moci a ouřadu od mej vrchnosti milostivej mně svěřeného, aby obec hrozenkovská jemu ve všem pokoj dala a jeho v ničem nepotahovala, protože z hutí skelných vrchnosti milostivej užitek do důchodu přichází“.³²) V souvislosti s tím si připomeňme stížnost fojtů a purkmistrů hraběti Mikuláši Illesházymu na povinnost dovážet do hutí dřevo. Právě tato povinnost se pravděpodobně dotýkala ne-li novohrozenkovského fojta, pak jistě poddaných z Nového Hrozenkova.

K čemu tyto podsedky hufaři sloužily, nelze už dnes přesně zjistit. Snad produkovaly naturálie pro potřebu hufařovy rodiny a zaměstnanců sklárny. Hufař sám choval rovněž koně, aby mohl doprovádat výrobky na vzdálenější trhy, pokud ovšem nepřicházeli obchodníci se sklem či kramáři přímo do hutí.

Některé z ustanovení nájemní smlouvy z 1. ledna 1678 se zmiňují rovněž o provozu i výnosu sklárny. Podle mínění vrchnosti byla nájemní částka nízká a pro hufaře výhodná, „aby si hufař zpočátku mohl něco ušetřit“, avšak pro budoucí dobu si vyhradila právo nájemné zvýšit. Hufař bylo rovněž zakázáno nadměrné pití, měl hospodařit lépe než tomu bylo dříve, v hutí měl udržovat pořádek, dobré zacházet s hufařskými tovaryši i s čeledí a platit jim za jejich práci, aby zbytečně ze sklárny neodcházeli a huf se neocitla mimo provoz. Zájem vrchnosti, aby huf prosperovala, dokládá i vložka, že... „jsme stavěli huf proto, aby se zde vyrábělo sklo“. Nájemní smlouva stanoví rovněž různé sankce jak proti hufaři, tak proti lidem, kteří by mu snad měli v jeho podnikání škodit (celá je otištěna v příloze).

PERSONÁL HUTI

Nájemní smlouva z roku 1678 v podstatě dělí zaměstnance na čtyři skupiny. V první nejvýše postavené stál sám nájemce hutí, ve smlouvě označený jako hufař, který byl vrchnosti zodpovědný za stav hutí i za ostatní zaměstnance. Podle nájemní smlouvy z roku 1678 tvořili další skupinu pracovníků hufařství tovaryši, kteří představovali kvalifikované pracovníky a dále hufařská čeleď, tj. nekvalifikované a pomocné sily. S provozem hutí byli volně spojeni také poddaní, kteří v rámci roboty dováželi písek, páliли popel k výrobě potaše a dováželi do sklárny dřevo k topení. V matrikách vsetínské fary jsou obvykle zaměstnanci sklárny — nájemce i tovaryši — uváděni jako hufaři, pouze v jednom případě se setkáváme výslově s hufařským tovaryšem. Do výrobního procesu byl zapojen rovněž sám nájemce hutí, který také, jak je doloženo v jednom případě, rozvážel hotové výrobky k prodeji. Počet přímých zaměstnanců hutí nebyl nikdy velký a dalo by se říci, že nepřevýšil nikdy počet deseti osob. V matri-

kách jistě nenajdeme všechny, někteří snad — zvláště tovaryši, patrně „do styku“ s matrikami ani nevešli, zatímco sklářská čeleď není vůbec v zápisech matrik postižitelná. Na základě matriky a nájemní smlouvy je v hutí v některých letech doložen tento počet zaměstnanců:³³)

1676—1677	— 2 (maxim. 6)
1678	— 6 (maxim. 7)
1686	— 6 (maxim. 7)
1700	— 3 (maxim. 4)
1710	— 2 (maxim. 4)

Podle moučného akcízu vsetínského panství, sestaveného 21. dubna 1676, dostával mladý bezdětný hufař s manželkou při „halenkovských hutích“ ročně 14 měřic pšenice a žita na chléb. Karel Kobliha se domníval, že tento hufař je totožný s Michalem Hutařem, který byl 23. 3. 1676 kmotrem při křtu jistého dítěte z Halenkova. Zdá se, že měl pravdu. Nicméně

však v roce 1676 došlo ke změně nájemce hutí. Ze smlouvy o pronájmu hutí z 1. ledna 1678 se dovdídáme, že „z předloňska“ zůstal dlužen hutař Eliáš Major sklenice a za některé roky, patrně za léta 1676 a 1677 40 zlatých (srov. výše). Z toho, co dnes víme o sklářské hutí na rožnovském panství, lze soudit, že nájemci vsetínské hutí — rodina Majorů (resp. Majerů) přišla právě z Hutiska. Také nájemní smlouva z 1. ledna 1678 dokládá, že zde pracovali hned tři Majeři. Vedle otce Eliáše Majera jsou ve smlouvě uvedeni jeho dva synové Martin a Ondřej a z matrik víme, že v hutí tehdy pracoval také Michal Majer (vzpomínaný rovněž jako Hutař).

Jako pracovníci v hutí jsou jmenovitě doloženi:

1. **Matyáš Bortl** z Huti — 24. 11. 1686 svědkem na svatbě skláře Ondřeje Webera.
2. **Petr Flekač**, hutařský tovaryš z Nového Hrozenkova, 28. 9. 1722 se žení s vdovou po Ondřeji Jochcovou.
3. **Ondřej Holec** (Golez) z Huti, Kateřina, 28. 3. 1700 se jim narodil syn Ondřej. Ondřej Holec byl synem Tomáše Holce z Halenkova.
4. **Eliáš Majer**, k 1. 1. 1678 je uveden jako otec nájemce hutí. Je patrně totožný s Eliášem Majerem, který je v konsignaci domů z 8. října 1667 uveden jako sklářský mistr v Hutisku.
5. **Eliáš Hutař-Majer** (narozen asi 1660, zemřel 1741 v Novém Hrozenkově), patrně syn předešlého Eliáše Majera. Jeho ž. byla Kateřina. O činnosti Eliáše v hutí svědčí zápis křestní matriky o narození jeho dětí: 22. 5. 1694 — Kateřiny, 6. 5. 1696 — Jana, 7. 3. 1701 — Michala, 11. 10. 1703 — Martina, 9. 12. 1713 — Anny. Jako domicilum uvádějí matriky Nový Hrozenkov. Za kmotry bývali jeho dětem Jan Kalinec s dcerou Kateřinou z Halenkova.
6. **Jakub Hutař-Majer** z Halenkova, jeho ž. byla Dorota. Jakubovo působení v hutí je opět doloženo zápis křestní matriky vsetínské fary (8. 2. 1696 narozen Jiří, 26. 2. 1698 — Anna, 6. 7. 1700 — Jakub; v zápisech též matriky z 1. 6. 1701, 12. 7. 1705 a 18. 4. 1713 je uváděn jako kmotr).
7. **Jan Hutař**, dne 20. 7. 1692 byl svědkem na svatbě Jiříka Kocúrka z Halenkova a Markéty Holcovy.
8. **Martin Majer**, syn Eliáše Hutaře (4), od 1. 1. 1678 nájemce hutí je patrně totožný s Michalem Majerem (srov. níže).
9. **Melichar** (Melchior) **Hutař**, zemřel 3. 3. 1686 ve věku 100 let.
10. **Michal Majer-Hutař**, kmotrem 23. 3. 1676, 9. 6. 1688, 8. 10. 1689 a 14. 1. 1690. Michal Majer je 1. května 1687 uváděn jako nájemce hutí (je patrně totožný s výše uvedeným Martinem Majerem, s jehož jménem se jinak nikde nesetkáváme a v tom případě by byl nájemcem hutí už od 1. ledna 1678 a jistě i o dva roky dříve).
11. **Ondřej Majer**, syn Eliáše Hutaře-Majera (4), starší bratr Martina Majera. Je uváděn ve smlouvě o pronájmu hutí z 1. ledna 1678. Není vyloučeno, že je totožný s osobou stejně jména uváděnou v konsignaci domů z 8. října 1667 na Hutisku jako chalupník.
12. **Anna Jaškova** „z hutí Rozinkovských“ (provdala se 23. 1. 1689 za Jiřího Šuláka z Halenkova), není známo zda byla v hutí zaměstnána sama, anebo byla dcerou či příbuznou skláře Jaška.
13. **Albert Sklář**, oženil se 6. 2. 1678 s Barbrou Fidlerovou z Hrozenkova.
14. **Jura Sklářík** z Halenkova, svědkem dne 10. 2. 1686 v Halenkově.
15. **Mikuláš Sklář**, v zápisech rodné matriky z 23. 12. 1715 a 24. 10. 1717 je uvedeno domicilum Halenkova a 18. 4. 1718 už Huslenky.
16. **Ondřej Weber** (ex Hutt Rozinkov), rodák z Červeného Kamene, dne 24. 11. 1686 se oženil s Kateřinou, dcerou Chromého z Halenkova, 5. 6. 1689 se jim narodil syn Jan. V blízkosti Červeného Kamene (u Časté na Slovensku) měli v té době sklářské hutě Pálffyovci a Ondřej Weber nalezel patrně k vandrování sklářským tovaryšům. Jen pro zajímavost uvádíme, že jeho žena Kateřina mohla pocházet právě z dolního konce údolí Březítá, kde se dodnes říká U Chromčáků.

Kdy sklárna přestala pracovat, není zatím zcela přesně známo. Z dopisu Jury, Adama a Pavla Országových z Nového Hrozenkova hraběti Mikuláši Illesházymu z počátku roku 1719 (presentován ve Vídni 1. května) vyplývá, že „nyní hutě sklenářské v Březíté již velmi způštěla“.³⁴⁾ V roce 1720 je však přesto vykazován nedoplatek jistého Majera z Nového Hrozenkova za skelnou hutě. Byla hutě ještě v provozu? Soudě podle toho, že hutařské nářadí bylo v roce 1722 složeno na halenkovském dvoře, je prav-

děpodobnější, že hutě byla už v roce 1719 mimo provoz, i když nájemní smlouva nemusela být zrušena. Přítomnost hutařského tovaryše Petra Flekače v Novém Hrozenkově dne 22. září 1722 (srov. výše), by potom s touto hutí nesouvisela.

Vratíme se však ještě ke vzpomenutému dopisu bratrů Országů z roku 1719. Na Hrozenkově jim patřila rozsáhlá javořina, kterou jejich předkové dostali od vrchnosti. V roce 1719 už javořinu pokrýval vysoký jedlový a bukový les, který bránil růstu trávy a tím znemožňoval využít javořinu pro pastvu ovcí. Kršlením by všechno toto dřevo spadlo na zem a shnilo bez užitku. Proto Országové nabízejí vrchnosti, aby na ní vystavěla „skrovnu“ hutě. Protože je hutě v Březíté „velmi způštělá“, domnívali se, že tato nová hutě by mohla přes 15 let přinášet vrchnosti užitek. K vystavění hutě za „plat mírnej“ se nabídnul sám Jura Ország. Tento záměr byl sotva realizován. O sklárnu a sklářích se pak dlouho nemluví, i když sklářské podnikání asi vsetínská vrchnost ze zřetele tak hned nepustila. V důchodních účtech vrchnostenského úřadu z roku 1734 se nachází zmínka o zaplacení dvou železných pánví (? Töller), jež byly pro sklářskou hutě zakoupeny v železných hamrech na panství kelečském (zřejmě v hamrech v Rajnochovicích).³⁵⁾ Snad mělo jít v roce 1734 o obnovení sklářské tradice, ale zůstalo opět jen u plánů. V panském inventáři z roku 1735 není o sklárnu ani zmínky.³⁶⁾ Existenci sklářské hutě na Halenkově a Novém Hrozenkově připomíná naposledy úmrtí 80letého starce Eliáše Hutaře v roce 1741. Pak byla tradice sklářské výroby na horním Vsetínsku přerušena a obnovena byla až v 19. století, kdy vznikly mnohem větší a modernější sklárny ve Velkých Karlovicích a v Novém Hrozenkově.

Poznámky:

- ¹⁾ Gregor Wolny, Die Markgrafschaft Mähren IV. Hradischer Kreis 1838, str. 496; Carl Schirak, Mährens Glasindustrie. Mitteilungen des mährischen Gewerbevereins in Brünn X. 1892, str. 178, 179, 181 an.
- ²⁾ Karel Kobliha, Sklářství na Vsacku. Naše Valašsko I. 1929, str. 181—183, týž, Sklářství na Vsacku. Katalog Krajinské výstavy valašského sklářství v Novém Hrozenkově 1934, str. 14—23, týž, Historický nástin olomouckého okresu vsetínského. Okres vsetínský, obraz přírodní, hospodářský a kulturní. Vsetín 1938, str. 69 an.
- ³⁾ Matouš Václavek, Dějiny města Vsetína a okresu Vsackého. Vsetín 1881, str. týž, Vsacký okres. Vlastivěda moravská. Brno 1909, str. 79. V prvním citovaném díle se Václavek přidržuje Wolného, zároveň v druhém tvrdí, že sklárna existovala v Březíté na Halenkově v první polovině 18. století.
- ⁴⁾ STA Brno, Zemské desky olomoucké kv. 36 pag. 4, kv. 37, pag. 26.
- ⁵⁾ Gregor Wolny, c. d. str. 493, Matouš Václavek, c. d., Carl Schirak, c. d., Jindřich Chylička, Přehled dějin moravského průmyslu I. Brno 1948, str. 99.
- ⁶⁾ Karel Kobliha, Naše Valašsko I. 1929, str. 161.
- ⁷⁾ Srov. výklad Františka Peřinky dle Kottova českonoemeckého slovníku, VII. str. 858 v Peřinkových Dějinách města Kroměříže. II. část 1 a 2. Kroměříž 1947, str. 409, pozn. 5.
- ⁸⁾ Katalog Krajinské výstavy, str. 16; Historický nástin, str. 192.
- ⁹⁾ Srov. pozn. 7.
- ¹⁰⁾ Karel Kobliha, Historický nástin, str. 187.
- ¹¹⁾ C. d. str. 187—188.
- ¹²⁾ C. d. str. 192.
- ¹³⁾ K. Kobliha v Katalogu krajinské výstavy, str. 17.
- ¹⁴⁾ Srov. český překlad smlouvy otiskněný v příloze.
- ¹⁵⁾ STA Brno, fond B 6, sign. 2337; Matouš Václavek, Vsatský okres, str. 79 — uvádí v Halenkově trať Na hutisku.
- ¹⁶⁾ Nálezy jsou uloženy ve Vlastivědném ústavu Vsetín.
- ¹⁷⁾ STA Brno, Zemské desky, Odhadní kvatern č. 4, fol. 220—245.
- ¹⁸⁾ Viz výše a Karel Kobliha, Historický nástin, str. 195.
- ¹⁹⁾ Wilhelm Fernand, Kronika města Vsetína, český překlad od Richarda Pavlika ve Vlastivědném ústavu Vsetín.
- ²⁰⁾ Karel Kobliha, Historický nástin, str. 205.
- ²¹⁾ STA Brno, Sbírka rukopisů Zemského archivu, č. 242.
- ²²⁾ STA Brno, Moravské zemské právo (C 2), sign. J 2 zp.
- ²³⁾ STA Bratislava, pob. Nitra, Illesházy Trenčín, Petita subditorum Vsetín.
- ²⁴⁾ Karel Kobliha v Našem valašsku I. 1929, str. 162 až 163.
- ²⁵⁾ Srov. pozn. 24.
- ²⁶⁾ Srov. nájemní smlouvu otiskněnou v příloze a výše uvedenou poznámku 19.
- ²⁷⁾ STA Opava, Vs Val. Meziříčí-Rožnov, ič. 413, Rentamtstreitung 1726.
- ²⁸⁾ OA Vsetín, dep. Rožnov, Sbírka dokladů č. 30.
- ²⁹⁾ Viz pozn. 25.
- ³⁰⁾ OA Vsetín, Pozůstalost Josefa Válka, nesign.
- ³¹⁾ Srov. pozn. 23.
- ³²⁾ OA Vsetín, Sbírka dokladů.
- ³³⁾ Údaje jsou čerpány z prací Karla Koblihy citovaných výše, zápisů nejstarších svazků matrik vsetínské fary (uloženy v STA Opava, Sbírka matrik) a údajů v lánském rejstříku panství Rožnov/STA Brno, fond D 1, sign. 50. Oproti Koblihovi se podařilo autorovi počít známých zaměstnanců halenkovské hutě ještě rozšířit o další osoby.
- ³⁴⁾ STA Opava, Vs Vsetín, XVII-142-4.
- ³⁵⁾ Opis v OA Vsetín, Pozůstalost Josefa Válka, nesign.
- ³⁶⁾ Tamtéž.

Miska na tavení skloviny z dolní hutí,
foto M. Langer.

1 ledna 1678

SMLOUVA O PRONÁJMU SKLÁŘSKÉ HUTI V NOVÉM HROZENKOVĚ UZAVŘENÁ MEZI VSETÍNSKÝM PANSTVÍM JAKO MAJITELEM A SKLÁŘEM MARTINEM MAJEREM. (Originál nezvěstný, český překlad dle Carla Schirka Mährens Glasindustrie. Mitteilungen des mährischen Gewerbemuseums in Brünn 1892, str. 180 an.)

1. ledna roku 1678 byl uzavřen tento kontrakt neboli smlouva se sklářem Martinem Majerem v přítomnosti jeho otce Eliáše Majera a jeho staršího bratra Ondřeje u příležitosti hrozenkovské panské sklárny na panství vsetínském. Já, dole podepsaný hejtman vsetínského panství, mající od vysoké vrchnosti zplnomocnění, abych uzavřel jménem panství jako vždy příslušnou smlouvu se sklářem, jak dále následuje:

I. Od sv. Jiří 1678 až do sv. Jiří 1679 bude dole uvedený sklář za skelnou huť a za dřevo milostivé vrchnosti platit 58 zlatých 40 krejcarů. Tuto sumu musí zaplatit, ať již v této hutí pracuje nebo nepracuje, bude-li tedy pracovat, bude to k jeho prospěchu, nebude-li, pak bude mít škodu.

II. Mimo shora uvedenou sumu je rovněž povinen panství ročně bezplatně předat 60 vinných, 60 pivních sklenic a 60 sklenic na vodu.

III. Sklenice, které bude prodávat panství, má ocenit nižší částkou, než kdyby je prodával jiným, asi tak, jako by je prodával přímo v hutí.

IV. K jeho disposici budou mu přikázáni ruční robotou při kácení stromů a při dovozu k hutí 4 podsedníci z Hrozenkova. Ti nebudou vykonávat robotu na panství, ale budou každý týden přivážet fáru písku ze Zděchova. Sklář má za to zaplatit do panského důchodu 2 zlaté, jestliže nebude proř práce konána, neplatí nic.

V. Za dva mu přenechané grunty v nař připadajících povinnostech zaplatí ročně do panského důchodu 15 zlatých.

VI. Do obecní pokladny nemusí nic platit, má jen zbývat povinnosti, kterými je povinen faráři.

VII. Pokud se týče císařských daní, nebude je odvádět do obecní pokladny, nýbrž podle dobrozdání vrchnosti přímo vsetínskému bernímu úředníku.

VIII. Ani svému hornímu, ani dolnímu sousedu nemá způsobit žádné škody.

IX. Je zakázáno jemu i jeho čeledi, aby kdokoliv rybařil v řece Bečvě, protože vrchnost si cení každého pstruha na 1 dukát.

X. Je mu zakázáno čepovat nápoje, cizí pivová, pálenku nebo víno, všechny nápoje může podávat jen svým tovaryšům a čeledi, kdyby tyto nápoje však prodával ať již domácím, nebo cizím poddaným, má, pokud to bude prokázáno, zaplatit pokutu 15 zlatých.

XI. Kdyby huť po uplynutí smlouvy nechtěl huť déle používat, musí smlouvu vypovědět s měsíční výpovědní lhůtou. Splní-li všechny své povinnosti, může volně odejít.

XII. Co se týká používání pole a pasek, kterému byly dány s hutí a jsou vyznačeny panskými hranečníky, může je podle své libosti užívat, držet různý dobytek a jej zde pásť, s výjimkou včel a valašských ovcí, jestliže bude tyto držet, musí z nich platit jako ostatní činži.

XIII. Jestliže mu během pachtovní lhůty podaní z panství ze závisti, zloby nebo nevědomosti způsobí nějakou škodu, musí mu ji nahradit a panství takového potrestá podobně jako pytláka.

XIV. Tovaryšům a huťářské čeledi je dovoleno se zde usadit tak, že ti, kteří si své domky postaví na pozemku huťáře, budou je udržovat z huťových prostředků, oni, kteří si postaví domky na místě vykázaném vrchnosti, musí je rovněž udržovat na náklady huťáře, huťář je však zavázán domluvit se s vrchností o výši chalupnické činže.

XV. Protože tato smlouva byla uzavřena jen na rok a za výhodných podmínek, aby si huťář z počátku mohl něco ušetřit, zůstává vrchnosti vyhrazeno právo uzavřít obdobnou smlouvu v budoucnosti za jiných podmínek.

XVI. Huťář je zakázáno nadměrné a časté pití, musí hospodařit lépe než dříve a nyní, udržovat v hutí pořádek, se svými tovaryši a čeledí dobře nakládat, platit jim, aby se tovaryši drželi u něho a huť

se neoctla mimo provoz, protože jsme stavěli huť proto, aby se zde vyrábělo sklo. Kdyby se to nemělo dít, má vrchnost právo proti němu přísně zakročit, přičemž on nebude moci důsledky svého počínání příčist nikomu jinému než sobě samému.

XVII. Jestliže se vzdálí z hutí, je povinen své staré železné nářadí a pánve ponechat v hutí.

K lepšemu utvrzení smlouvy podepsal jsem se já, hejtman, ve jménu své vrchnosti a opatřil svůj podpis pečetí. Nechal jsem rovněž vlastnoručně podepsat hutáře Martina Majera spolu s pečetí, zároveň též jeho otce Eliášem.

Na Vsetíně roku a dne jako uvedeno nahoře. Zbytek z uplynulých let ve výši 40 zlatých má až do sv. Jana zaplatiti hotově, za to ručí jeho otec a slibuje v případě, že by jeho syn toto placení opomenu, nemoha nebo nechtě, že částku sám zaplatí a současně též za 60 sklenic na víno, jejichž dodání je dluhem z předloňska.

Samuel Bánoci, Martin Major, Elias Major, Andreas Major.

PŘÍLOHA 2:

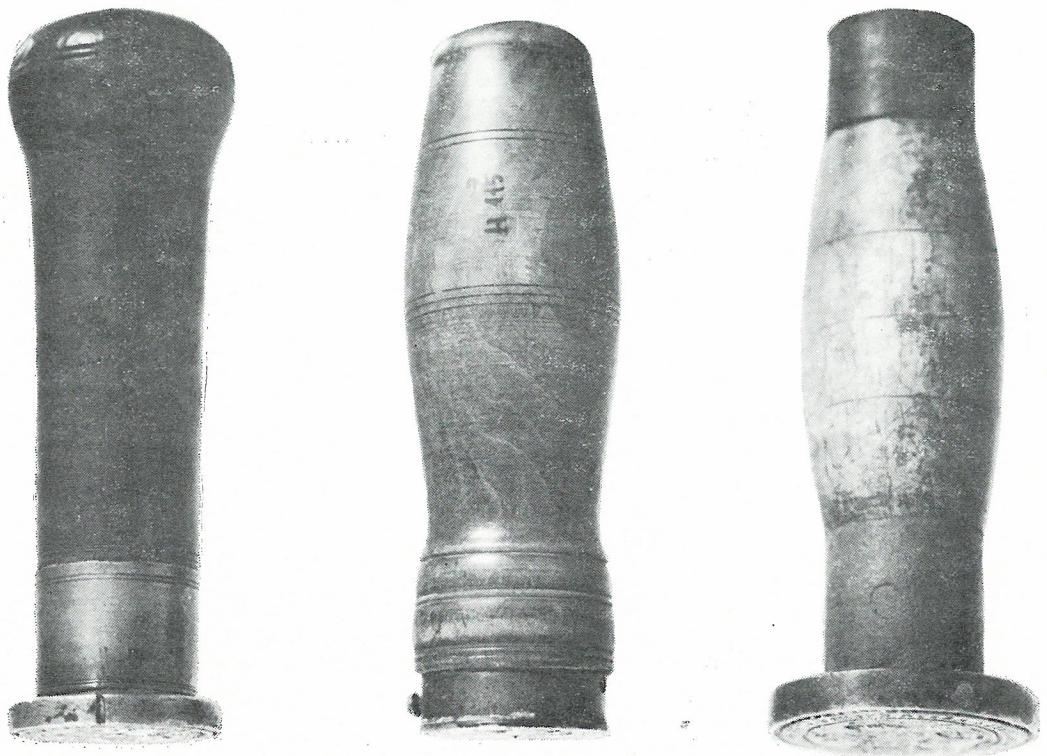
ROZBOR SKLOVINY Z HUTI BŘEŽITÁ I

Analýza modrozelené skloviny:

Rozbor skloviny byl proveden v laboratoři n. p. AVTB ve Valašském Meziříčí 30. 11. 1972. V nálezech z hutí Břežitá I převládá sklovina zelená a sklovina modrozelená. Jejich rozbor potvrdil, že se jedná o staré sodnovápenatokřemičité sklo. Oba dva vzorky byly vyrobeny podle stejného receptu; hlavní součástí skla jsou tyto sloučeniny: SiO₂ (získávaný z křemičitanu písku), Na₂O (soda) a CaO (vápno — činilo sklo odolným proti vodě). Ostatní sloučeniny zastoupené ve sklovini jsou v podstatě nečistoty obsažené v některé ze tří zmíněných hlavních součástí sklářského kmene. Výjimku tvoří u modrozelené skloviny pouze MnO použitý jako barvící přísada.

SiO ₂	59,10 %
Al ₂ O ₃	2,45 %
Fe ₂ O ₃	0,38 %
CaO	16,58 %
MgO	2,05 %
K ₂ O	0,30 %
Na ₂ O	18,45 %
MnO	0,80 %

Rozbor provedla s. Urbánková, za jeho zprostředkování a vyhotovení posudku děkuji ing. Truhlářovi.

Některá dřevěná držadla pečetidel.

CECHOVNÍ PEČETIDLA Z OKRESU VSETÍN

LADISLAV BALETKA

Dostávalo-li se na stránkách Našeho Valašska a později Valašska národopisné tématice a folkloristice našeho kraje popředního místa, pak zcela jistě zůstávaly v pozadí obecné zákonitosti vývoje společnosti. A přece ono jedinečné, čím se Valašsko může pochlubit v oblasti lidových tradic, mohlo vyrůst jen na základě vývoje všech dosavadních společensko-ekonomických formací, tak jak ony byly ovlivňovány specifickými podmínkami tohoto regionu. A tak můžeme konstatovat, že známe-li do značných podrobností život lidu na valašském venkově, zůstávají nám skryty otázky jeho působení na vývoj měst na Valašsku a vzájemné ovlivňování obou ekonomicky odlišných skupin obyvatelstva. Zejména pak zůstaly opomenuty podstatné rysy městské cechovní výroby ve středověku a později výroby na základě platných ustanovení živnostenského řádu, jež venkov zásobovala základním sortimentem výrobků. Ke značnému zkreslování pak dochází, jsou-li taková řemesla jako soukenictví, tkalcovství, barvířství, kovářství, dýmkařství, hrnčířství, toufar-

nictví, tesařství, krejčovství atd. šmáhem pokládána za druhy „lidové“ výroby a zapomíná se na to, že vykonávání těchto a řady dalších řemesel bylo svázáno množstvím předpisů a nařízení, které stírají jejich „lidový“ charakter. Rozeznání proporcí ve výrobě mezi městem a venkovem a zjištění jejich historické podmíněnosti zůstává hlavním momentem pro odstranění mýtu, který se i v současnosti kolem folkloristiky v různých formách někdy neprávem vytváří.

Na rozmanitost cechovní výroby ve městech a městečkách na Valašsku a Záhoří chce upozornit tento příspěvek zveřejněním jedinečných a při tom zajímavých historických dokladů — cechovních pečetidel. Vývoj řemeslnických cechů v městech a městečkách, jmenovitě Valašském Meziříčí, Kelči, Vsetíně, Krásně n. B. a Rožnově lze v písemných pramenech sledovat už od první poloviny 16. století. Cechy vznikaly jako ochranná sdružení výrobců, která vytvářela jednak záruky tržní jistoty pro řemeslníky (výrobce) a tím jejich existenční záruky

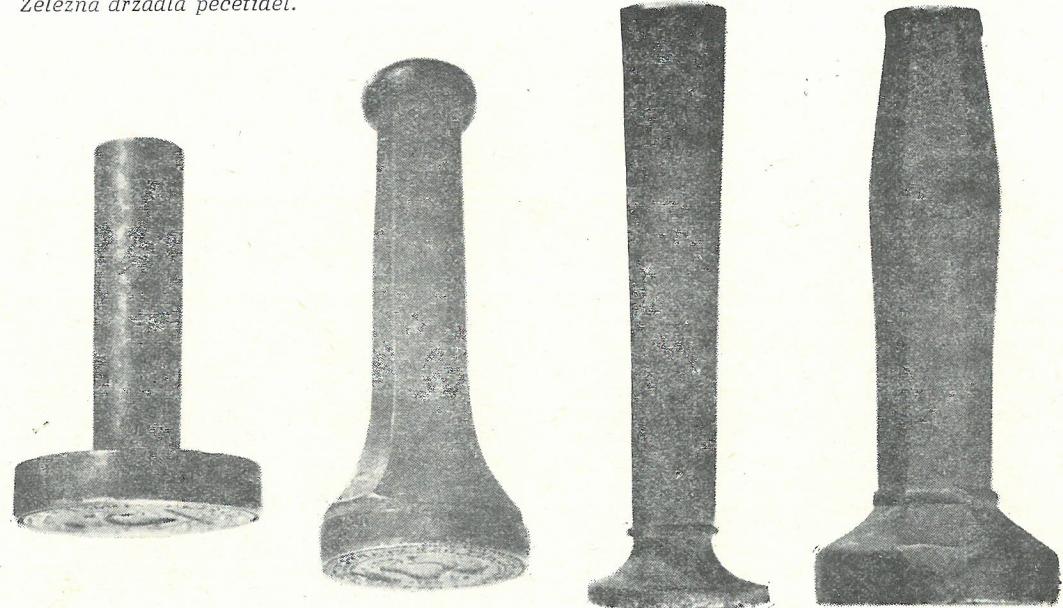
a jednak kvalitu výrobků, důležitou z hlediska spotřebitelů. Se vznikem a rozvojem tovární velkovýroby, která nepronikala do všech oborů výrobní činnosti stejnou, jednotlivé cechy postupně ztrácely svou společenskou opodstatněnost a stávaly se spíše institucemi zpomalujícími společenský pokrok. Jen některá řemesla si po buržoazních přeměnách ve společnosti v polovině minulého století zachovala svou dřívější společenskou váhu (namátkou lze jmenovat kovářství, dýmkařství, bednářství aj.), avšak i ta byla ovlivněna tovární výrobou. Je to však problém příliš široký, než abyhom se jím mohli zabývat na tomto místě. Téměř ve všech výše uvedených městech a městečkách se setkáváme se situací, že některá, řemeslníky početně málo obsazená řemesla, vytvářejí tzv. společné cechy, v nichž byli sdruženi mistři několika různých řemesel. Takové společné cechy existovaly v Kelči, Rožnově, Vsetíně i ve Val. Meziříčí (současně pro Meziříčí i Krásno n. B.). Některá řemesla, kupř. mydláři, lazebníci, zlatníci, kominiči a z počátku rovněž toufarníci, neměla vůbec zastoupení ani ve společných cechích, ale jejich vykonavatelé byli, případ od případu, zastoupeni v czechách v Kroměříži, Uh. Hradišti nebo Olovouci.

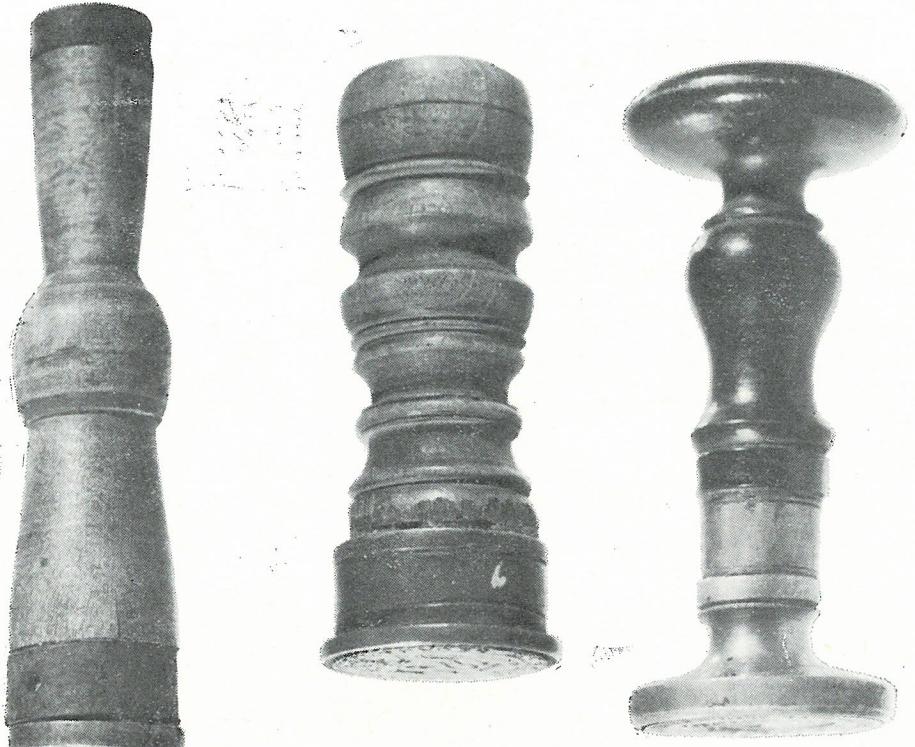
Ve Valašském Meziříčí a Krásně došlo oproti jiným městům k poněkud odlišnému vývoji. V důsledku někdejšího krátkého spojení obou těchto obcí za Jana z Pernštejna před polovinou 16. století existovaly zde cechy, v nichž byli sdruženi řemeslníci z obou měst. Teprve v průběhu 18. století se některá řemesla

v Krásně osamostatnila a vytvořila si vlastní cechy. Cechy neztratily svůj význam ani po vydání živnostenského řádu v roce 1859, jímž byly de facto zrušeny. Zůstávaly v činnosti, ovšem spíše jako dobročinné spolky, až do zřízení příslušných živnostenských společenstev a zanikly, pokud se to nestalo z různých důvodů již dříve, vesměs v osmdesátých letech minulého století.

Cechovní pečetidla, jimž je věnován tento příspěvek, prošla zajímavým vývojem (vlastní pečeti — otisky nedochovaných pečetidel — se zde neberou na zřetel). Jejich spodky (plocha s negativním obrazem) jsou vyrobeny nejčastěji z mosazi, méně jsou zastoupeny jiné materiály jako měď, železo a ve dvou případech rovněž stříbro. Spodky jsou v některých případech připojeny shora k železným kotoučkům. Ze spodků obvykle vybíhá obdélníkovitý nebo trojúhelníkovitý výstupek. Otvorem v tomto výstupku a horizontálním otvorem v držadle byl pak prostrčen obvykle železný čep, který obě části, typář i držadlo spojil. Tento způsob upevnění pečetidel (v soupisu je označen A) se objevuje zhruba do konce 18. století. Držadla na pečetidlech z 19. století jsou upevněna jiným způsobem. Z horní strany spodku typáře vybíhá trn (obvykle válcovitý nebo čtyřhranný) a na něj je nasazeno držadlo (B). Dřevěná držadla, vzniklá do konce 18. století, mají obvykle válcovitý tvar, obyčejně kónický, držadla z 19. století mají většinou hruskovitý tvar (jako moderní razítka). Držadla jsou vyrobena z tvrdého dřeva (dub, jasan), starší pečetidla (z 18. století) jsou v přírodní barvě, držadla

Železná držadla pečetidel.

Některá dřevěná držadla pecketidel.

pecketidel z 19. století jsou obyčejně lakovaná, v několika případech jsou pecketidla opatřena masivním železným držadlem.

Zmínky o vlastních pecketech či pecketidlech cechů najdeme rovněž v cehovních artikulích, ve dvou případech se hovoří rovněž o právu cechů mít vlastní cehovní korouhev a podoba cehovního znaku přesně je stanovena.

Řeznický cech v Kelči byl povolen listinou (artikulem) olomouckého biskupa Jana Dubravia z 15. června 1551.¹⁾ O pecketi cechu se v něm nehovoří. Na žádost kelečských řezníků jim povolil užívat pecket biskup Vilém z Prusinovic listinou z 12. června 1567. Řeznický cech mohl pecketit zeleným voskem a pecket měla obsahovat stejné vyobrazení, jako cehovní korouhev. Na korouhvi měl být zlatý štit, ve štitu sekera a nůž „popelavej barvy a nad ním růži červeň zespod druhú“.²⁾ Toto pecketidlo kelečských řezníků, ani žádné pozdější, se však nedochovalo a zatím nejsou známy ani jeho otisky.

V artikulích pro řeznický cech v Meziříčí vydaných 3. března 1610 Jetřichem ze Žerotína mimo jiné se povoluje „cechmistrum a mistrum z milosti své... že budou moci mít svou pecket, lva v červeném poli, ten aby v noze své sekera řeznickou držel, tak jakž v listu starém dole namalována jest“. Ony starší cehovní ar-

tikuly se nedochovaly. Samotná Jetřichova listina je dochována jen v soudobém opise.³⁾ Nedochovalo se ani pecketidlo řeznického cechu. Známa je však pecket jím vyhotovená, přivěšená u artikulů pro tovaryše, vydaných cehmistry a mistry řeznického cechu v Meziříčí a Krásně 2. června r. 1614. (Srov. dále).⁴⁾ Pecketidlo meziříčských tkalců s letopočtem 1557 může ukazovat, že tento cech vznikl dříve, než svědčí jeho nejstarší dochované artikule.⁵⁾ Vydat je 25. února 1559 Karel mladší a Bernard mladší ze Žerotína. Mimo jiné v nich uvádějí: „... tuto jin milost činíme, aby učedníky bratrské i jiné pořádkem cehovním přijímati, učiti a list pořádný z cechu vzít i vydávati pod pecketi jejich svobodně mohli“. Uvedená pasáž může také svědčit, že oba bratři ze Žerotína po dva roky s vydáním artikulů otáleli, i když si cehmistrí a mistři nechali zhovit pecketidlo v roce 1557. Tento typář užívali po tři století až do zrušení cechu.

O pecketi soukenického cechu v Meziříčí se děje zmínka v artikulích vydaných 22. srpna 1571 Bernarem ze Žerotína. Vysvítá z nich, že dobrě vypracovaný postav sukna měl být opatřen cehovní pecketí („pecket aby k němu dána byla“ a jestli by se na tom našlo, že by takové postavy podle uznání cehmistrů a mistrů ne-

hodné pecketoval, ten aby na řemesle s vůli jeho milosti páne trestán byl zabavením podle provinění“.⁶⁾ Tyto artikuly však jistě nejsou původní a jinak se v nich o podobě pecketi nemluví.

Pecketidlo soukenického cechu v Meziříčí se nedochovalo, známe však pecket jím zhotovenou u artikulů, které cehmistrí a mistři vydali 1. listopadu 1634 pro své tovaryše.⁷⁾

Naproto tomu jsme rovněž informováni o pecketi soukenického cechu v Kelči. Tamější cech obdržel artikule 1. ledna 1597 od biskupa Stanislava Pavlovského. Cech mohl pecketit zeleným voskem a na pecketi mělo být stejně vyobrazení jako na korouhvi: „pole blankytnej neb lazurové barvy a v tom štitu krample dvě šerej barvy a na kříž přeložený a pod těmi kramplemi jednu hvězdu o šesti špicích žluté neb zlatej barvy“.⁸⁾

Samostatný pekařský cech existoval v Meziříčí. V artikulích, vydaných 15. září 1567 Bernarem ze Žerotína, se vzpomíná ještě nějaký starší řád tohoto cechu. Bernard se mimo jiné zmíňuje o tom, že cehmistrí a mistři „budou moci mít pecket svou cehovní“, avšak blíže její podobu neurčuje.⁹⁾ Obdobně se hovoří o pecketi rovněž v artikulích Jetřicha ze Žerotína z 13. března 1610. Typář nebo typáře užívané v té době však nejsou známy, dochované pecketidlo pochází až z roku 1644.

Nejstarším známým cehovním pecketidlem z okresu Vsetína vůbec je typář Ševcovského cechu v Meziříčí, pocházející zřejmě z roku 1536. Je na něm mimo jiné vyobrazena hlava zubra s houžví v nozdrách, převzatá ze znaku Jana z Pernštejna, který držel Meziříčí v letech 1534 až 1548. Vznik tohoto pecketidla je třeba klást do souvislosti s artikulemi pro meziříčské řevce vydanými Janem z Pernštejna 20. listopadu 1536.¹⁰⁾ O pecketidlech se v nich píše: „... povolujem, aby pecket svou obzvláště cehovní měli na vyučení tovaryšům Ševcovským aby pod touž pecketi cehovní listy vydávati mohli...“. Původní pecketidlo sloužilo až do počátku 19. století, kdy si cech nechal z neznámých důvodů vyhotovit nový typář, který je rovněž dochován.

Při nejmenším zajímavé muselo být pecketidlo cechu kovářského a připojených řemesel v Meziříčí. V artikulích vydaných pro tento společný cech řemesel kovářského, zámečnického, kolářského a bednářského, vydaných 7. září 1545 Janem z Pernštejna, se uvádí, že „mistři řemesel těch všech čtyř mají mít pecket svou cehovní“.¹¹⁾ Jak vyplývá z artikulů pro spojený cech vydaných bratry Karlem Jindřichem, Frant. Ludvíkem a Bernarem ze Žerotína 10. srpna 1638, byli v té době ve společném cechu zastoupeni kováři, zámečníci, puškaři, hodináři, koláři, bednáři, stolaři, sedláři, ostružníci, kotláři, pasíři, konváři, soustružníci, jehláři a sklenáři.¹²⁾ A v r. 1699 (dle artikulů vydaných Maxmiliánem Františkem ze Žerotína 24. února) byli ve spojeném cechu kováři, zámečníci, hodináři, puškaři, stolaři, koláři a bednáři.¹³⁾

Zastoupení těchto řemesel ve společném cechu ukazuje zároveň skutečnou existenci těchto řemesel ve Valašském Meziříčí v příslušné době. Pecketidlo bývalo uschováno v cehovní truhlici, od níž měli klíče oba cehmistrí (volení představení cechu). V truhlici bývaly uchovávány rovněž cehovní artikuly, cehovní knihy, do nichž byly zapisováni uční, tovaryši a nově přistoupivší cehovní mistři, mistrovské a výuční listy, školní vysvědčení učňů, cehovní účty a další písemnosti. Ne všechna pecketidla se však dochovala do současnosti. Mnohá byla ztracena už ve středověku a potom byla zhotovována pecketidla nová, jiná se ztratila po zrušení cechů. Poslední cehmistrí, jak je to doloženo u Val. Meziříčí a Krásna, darovali pecketidla i cehovní písemnosti do muzea ve Val. Meziříčí (zřízeno v r. 1883). Mnohá pecketidla např. ve Vsetíně a v Kelči prošla rukama sběratelů a dostala se do muzeí později. V poslední době jsou pecketidla dochována jednak ve sbírkách muzeí a některá pecketidla jsou uložena v Okresním archivu ve Vsetíně.

V následujícím soupise jsou pecketidla jednotlivých cechů seřazena abecedně podle míst.

KELČ

Kováři a koláři — spodek je mosazný o Ø 40 mm, v pecketním obrazu odděleném od opisu vrypem je štípený renesanční štít, v jehož levém poli je kolo s 12 loukotěmi a pod ním záosek, v pravém poli je podkova se šesti otvory, hvězda a nástroj neznámého určení; nad štítem je sv. Jiří, zabíjející kopím draka (patron cechu) a letopočet 1660, v opise je text:

PECET ' CECHV ' KOWARSKEHO A ' KOLARSKEHO MIEST : KELC,
mosazný spodek vysoký 2 mm, upevnění A, držadlo soustruhované z tvrdého dřeva soudkovitěho tvaru, je zdobeno vrypy a zářezy, celková výška pecketidla 152 mm.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 115.

Vyobrazení pecketi na titulní straně.

Sedláři — spodek mosazný o $\varnothing$ 38 mm, v pečetním obrazu odděleném od opisu vrypem je štít a v něm sedlo a uzda, po stranách štítu jsou ornamenty, na jeho vrchu je koruna; v opise odděleném od okraje perlovcem a mělkým vrypem je text:

SIGEL DER LÖBL: SATLERZUNFT DER STADT KELTSCH

mosazný spodek vysoký 2 mm je upevněn v železném držadle, které má podobu zužujícího se osmištěnu zakončeného nahore knoflikem, celková výška 97 mm; 17. století.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 113.

Tesaři — spodek mosazný o $\varnothing$ 40 mm, v pečetním obrazu, odděleném od opisu vrypem, jsou volně tesařské nástroje — úhelník, širočina, pantok, tesařská skoba (kramel) a kolem nich rozviliny; v opisu, odděleném od okraje vrypem, je text:

+ PECZET . TESARSKE . V MESTECZKU KELTZH . BIS . HOLO

[tj. Pečeť (cechu) tesařského v městečku Kelč, biskupství Olomouc — dochován jen mosazný spodek vysoký 3 mm; 17. století.
OA Vs, prac. VM (dříve muzeum VM 452(6).

Mlynáři — spodek je mosazný o $\varnothing$ 41 mm, v pečetním obrazu odděleném od opisu vrypem jsou na zbrázděném poli dva vzpřímení proti sobě obrácení lvi, držící mezi sebou oválný štít, v něm je po stranách po 1 sekeře (širočině), uprostřed dole (v patě štítu) je mlýnské kolo, nad ním úhelník a kružidlo, na vrchu štítu je stojící postava sv. Václava s korunou na hlavě, držícího v pravé ruce štítek s orlicí (patron cechu), kolem světce jsou stylizovaná oblaka; v opise, odděleného od okraje věncem, je text:

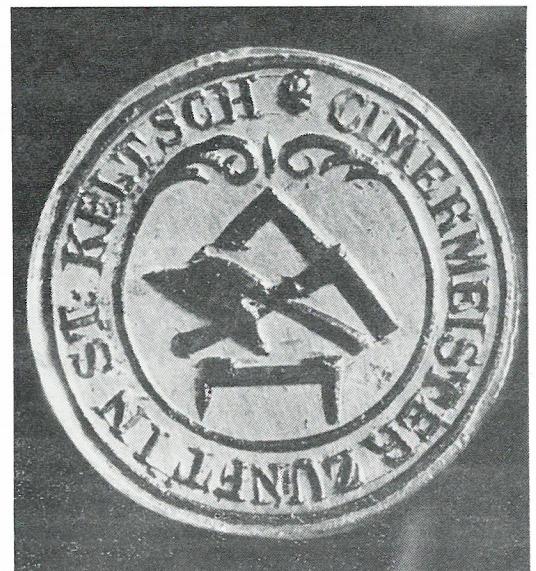
PECZET : POCTIWIHO : CECHU : MLINARZSKEH : MESTA : KELCZE : 1755

mosazný spodek 6 mm vysoký, upevnění A, držadlo z tvrdého dřeva soudkovitého tvaru má 2 železné objímky, celková výška 114 mm.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 118.

Tesaři — spodek mosazný o $\varnothing$ 15 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu ornamentálním pásem zakončeným rozvilinami, je volně: tesařská skoba, širočina, pantok a úhelník; v opise, odděleném od okraje vrypem je text:

CIMERMEISTER ZUNFT IN ST : KELTSCH

spodek je vysoký 4 mm, upevnění B, držadlo soustruhované z tvrdého dřeva, hruškovité, celková výška pečetidla 81 mm, 18. stol.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 121.

Stoláři — spodek mosazný o $\varnothing$ 32 mm, v pečetním obrazu, odděleném od opisu vrypem, je raně gotický štít s rozvilinami po stranách, na štítu je koruna, ve štítu je hoblik, úhelník, kružidlo, v opisu, odděleném od okraje perlovcem, je text:

+ INSIGL . V . DER TISCHLER . CECH . KELTSCH . 1769

spodek je kuželovitého tvaru, upevnění B, držadlo z tvrdého dřeva hruškovitého tvaru, celková výška pečetidla je 133 mm.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 114.

Zedníci — spodek mosazný o $\varnothing$ 24 mm; v pečetním obrazu, odděleném od okraje vrypem, je vyobrazen trojúhelník s olovnicí, zednické kladívko a lžice a kolem je kursivou text:

Keltscher Mauerzunft

spodek je kuželovitý, upevnění B, držadlo je hruškovité z tvrdého dřeva, celková výška pečetidla 87 mm; 1. pol. 19. století.
VÚ Vs, muzeum Kelč H 120.

KRÁSNO n. B.

Soukeníci — spodek stříbrný o $\varnothing$ 35 mm, v pečetním obrazu, odděleném od opisu vrubem, je rokokový štít, který drží po stranách dva vzpřímení jednoocasí lvi s odvrácenými hlavami, stojící na podstavcích, ve štítu jsou postříhačské nůžky a po jejich stranách dvě hladicí soukenické šišky, pod nimi je letopočet 1730, na štítu je položena koruna; opis, oddělený od okraje věncem, obsahuje text:

PECZET CZECHV SAVKENICKEHO
MNIESTECZKA KRASNA.

Upevnění A, stříbrná destička vysoká 1 mm nalitovaná na železné podložce; držadlo hruškovitého tvaru je z tvrdého dřeva, celková výška 123 mm.

OA Vs. Soukenický cech Krásno ič. 13. Krásenští soukeníci se odtrhli od meziříčského soukenického cechu v r. 1730 a autorem jejich pečetidla byl, soudě podle jeho vyhotovení, kroměřížský zlatník Kraul. Způsob rytí je stejný, jako u typáče tkalcovského cechu v Krásně. (Srov. níže).

VALAŠSKÉ MEZIŘÍČÍ

Mlynáři — mosazný spodek o $\varnothing$ 42 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu perlovcem, na zbrázděném poli dva dvojocasí vzpřímení lvi, držící mezi sebou oválný štít, v němž je kružidlo, úhelník, mlýnské kolo a dvě květiny,

na štítu stojící postava sv. Václava s korunkou na hlavě, s korouhví a štítem v rukou, kolem něho letopočet 1754; v opise odděleném od okraje perlovcem je text:

PE : POCTIWIHO : CECHU : MLINARZSKEHO : MESTECZKA : MEZDRZICZE,

upevnění A, mosazný spodek vysoký 1,5 mm je upevnění v železné podložce, válovité držadlo je vyrobeno z tvrdého dřeva se spodní a horní (ztracena) objímkou, celková výška 111 mm. VÚ Vs, muzeum VM, 1/72.

Kloboučníci — mosazný spodek o $\varnothing$ 28 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu vrypem s perlovcem, je volně vysoký klobouk se širokou střechou, v opise je text:

.16 . 2.2. NO . PE . CE . KL . MEMENA . REBE
(1622 Nová pečet kloboučníků města Meziříčí nad řekou Bečvou) upevnění A, válcovité držadlo je vyrobeno z tvrdého dřeva, celková výška pečetidla 134 mm.

OA Vs, Klob. cech Val. Mez., 6, Staré muz. číslo Peč. 710/24.

Kožešníci — mosazný spodek o $\varnothing$ 38 mm, v pečetním obrazu, odděleném od opisu dvojitým vrypem, je doprava kráčející vzpřímený jednoocasý lev na trojvrší s korunkou na hlavě, který pířeřstá v ptáka, držícího ratolest, tentýž symbol a letopočet 1629 je i ve spodní části trojvrší; v opise oddělený, od okraje listovým věncem, je text (začíná ve spodní části obrazu):

. PECET . CZECHV . KOZESSNICKEHO .
W MMNB

(Pečet cechu kožešnického v městě Meziříčí nad Bečvou) upevnění A, držadlo z tvrdého dřeva válcovité, uprostřed zesílené, opatřené železnými objímkami, celková výška 165 mm.

OA Vs, Kožešnický cech. Staré muzejní číslo 446/10.

Keželuzi — mosazný spodek o $\varnothing$ 32 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu vrypem, volně dva vzpřímení jednoocasí lvi, držící mízdříci nože, mezi nimi je kád, nad nimi je letopočet 1781; v opise je text:

MESERITSCHER LEDERER — ZUNFFTS — SIGILL.

Upevnění A, hruškovité držadlo je vyrobeno z tvrdého dřeva a je na něm vyryt text: JOHAN VALVSEK ...

Celková výška pečetidla 112 mm.
OA Vs, Koželužský cech VM ič. 3. Staré muzej. číslo Pr 450/14.

Krejčí — mosazný spodek o $\varnothing$ 34 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu, je štíť a v něm rozevřené krejčovské nůžky hrotu vzhůru, nad štítem je datum 1622, v opise, odděleném od okraje perlovcem, je text:

SIGILLIVM SARCTORIS CIVITATIS
MESRICENSIS,

výška mosazného spodku 2 mm, upevnění A, držadlo není dochováno, výběžek je 24 mm vysoký.

OA Vs, Krejčovský cech VM, ič. 10.

Pekaři — měděný spodek o $\varnothing$ 34 mm; v pečetním poli, odděleném od opisu vrypem, je renesanční štíť a v něm pekařské výrobky — žemle, vánoučka (?), preclík, na štítu je koruna, z níž vyrůstá horní polovina doprava obráceného vzpřímeného lva, kolem níž je letopočet 1664, v opise, odděleném od okraje věncem, je text (začíná vpravo od štítu):

. PECZET : CZECHV : PEKARZSKEHO : MIE : MEZ

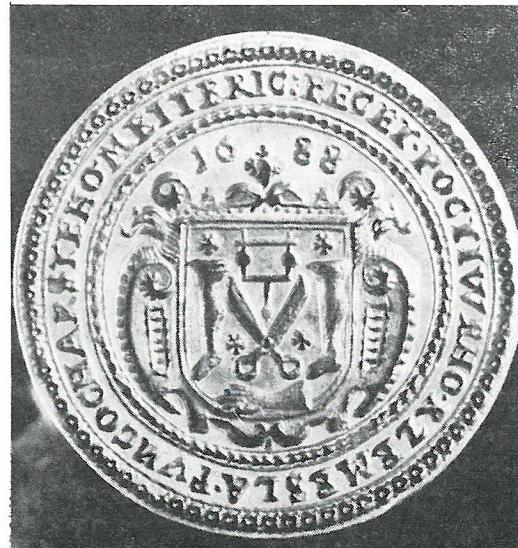
(tj. pečeť cechu pekařského města Meziříčí), spodek měděný, vysoký 2 mm je upevněn v mosazné podložce, jež tvoří současně objímku, v níž je shora nasazeno soustruhované válcovité držadlo z tvrdého dřeva, zdobené žlábky a okružími, celková výška pečetidla 85 mm.
OA Vs, Pekařský cech VM ič. 6.

Punčocháři — spodek je mosazný o $\varnothing$ 36 mm; v pečetním obrazu, odděleném od opisu dvěma vrypy a věncem, je v kartuši pozdně gotický štíť, v němž jsou dvě punčochy, rozevřené nůžky, rukavice, kolovrátek na pletení punčoch a čtyři růže, nad kartuší je letopočet 1688; v opise, odděleném od okraje, perlovcem, je text:

: PECET . POCTIWEHO . RZEMESLA .
PVNCOCHARSKÉHO . MEZZERIC

Mosazný spodek vysoký 2 mm je upevněn v mosazné objímce, vysoké 23 mm, do níž je shora nasunuto držadlo z tvrdého dřeva, válcovité, nahore zaoblené, celková výška pečetidla 112 mm.

OA Vs, Punčochářský cech VM ič. 12. Staré muzej. čís. 449/13.

Ševci — spodek je měděný o $\varnothing$ 41 mm; v pečetním obrazu dva rytíři v brnění s meči po boku, držící mezi sebou renesanční štíť, v němž jsou tři boty s ostruhami, nad štítem je hlava zubra s houžví v nozdrách, ve spodní části obrazu je ornament; v opise, odděleném od okraje profilovaným pásem, je text:

: S : CZECHV : SSIEWCZV : Z MEZIRZICZI.

Spodek je vysoký 4 mm, upevnění A, držadlo je z tvrdého dřeva kuželovitého tvaru, celková výška pečetidla je 67 mm; pečetidlo vzniklo roku 1536.

OA Vs, Ševcovský cech VM, ič. 13. Staré muzej. č. Peč. 447/11, XIX Valašsko č. 116 odbor III 24.

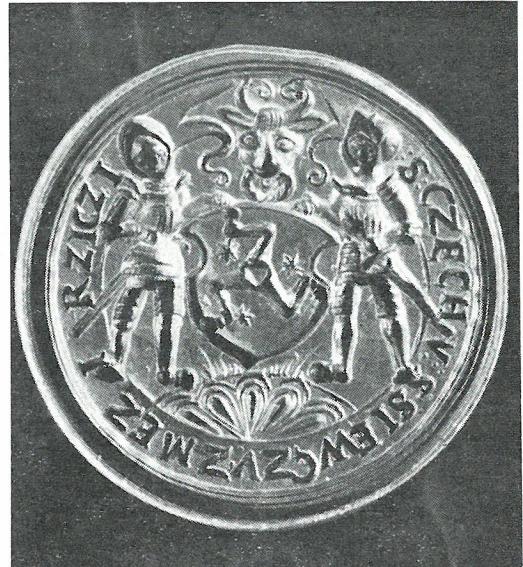

Tkalci — spodek je mosazný o $\varnothing$ 30 mm; v pečetním obrazu je renesanční štíť a v něm tři tkálcovské člunky složené do trojúhelníku, nad štítem je letopočet 1557; v opise, odděleném od okraje dvěma vrypy je text:

O . PECZET . CZECHV . TKADLCOWSKE .
Miesta MEZRZICZI

upevnění A, výška mosazného spodku 4 mm; držadlo hruškovitého tvaru je z tvrdého dřeva; celková výška pečetidla 97 mm.

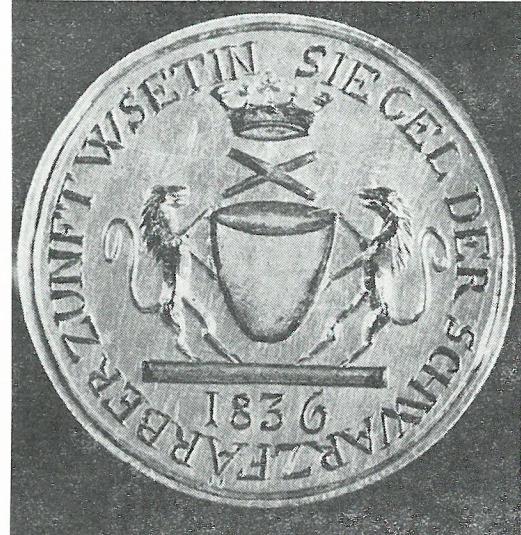
OA Vs, Tkalcovský cech VM, ič. 13.

VSETÍN

Barvíři na černo — spodek je mosazný o $\varnothing$ 33 mm, v pečetním poli dva vzpřímení proti sobě kráčející lvi, držící mezi sebou kád, nad níž je korunka a ve spodu 1836. V kruhovém opise odděleném od okraje je text:

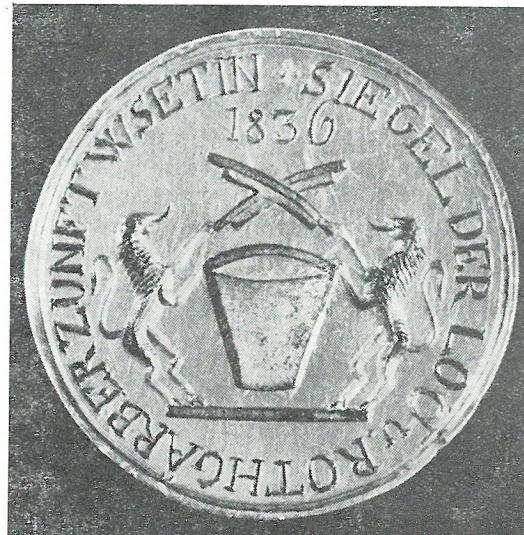
SIEGEL DER SCHWÄRFÄRBER ZUNFT WSETIN
Celková výška 40 mm, držadlo je železné.
VÚ Vs, 13.652.

Koželuzi a jircháři — mosazný spodek, o $\varnothing$ 33 mm, v pečetním poli dva vzpřímení proti sobě kráčející lvi, držící mezi sebou kád a škrabadla, nad nimi je datum 1836. V kruhovém opise, odděleném od okraje vrypem, je text:

+ SIEGEL DER LOOH U. ROTHGÄRBER
ZUNFT WSETIN

Mosazný spodek 3 mm vysoký je zataven do železného držadla, celková výška 49 mm.
VÚ Vs 13.652.

Bednáři — spodek je mosazný, $\varnothing$ 37 mm, v pečetním poli jsou dva vzpřímení, proti sobě kráčející lvi, držící mezi sebou oválný štit s chevními emblémy (sekera, dláta, kružítko, dřevěný sud), nad štítem je korunka. V kruhovém opise, odděleném od okraje ozdobným pásem, je text:

PECZET POCTIVEHO CECHU BEDNARZSKÉHO
WSETIN . 1761

mosazný spodek 2 mm vysoký je zataven do železného držadla, jež je vykováno do nepravidelného osmistěnu, celková výška 117 mm.
VÚ Vs, 13.650.

Krejčí — spodek železný o $\varnothing$ 37 mm, pečetní obraz je oddělen od opisu vrypem, uprostřed je kus látky, na níž jsou položeny rozevřené nůžky a šídlo s nití, po stranách je letopočet 1603. V kruhovém opise, odděleném od okraje vrypem, je text:

+ PECZET . KREGCZIRSKA . MIESTA .
WSETINA
VÚ Vs 13.651.

Kominíci — spodek mosazný o $\varnothing$ 34 mm, je bez obrazu a obsahuje text:

+ SIEGEL FER KAMINFEGER DES H. K. IN
WSETIN

mosazný spodek je zataven do železného držadla, celková výška 57 mm. Pečetidlo vzniklo okolo roku 1830.

VÚ Vs 13.654.

Tkalci — celomosazné pečetidlo, spodek je oválný o rozměrech 23x27 mm, pečetní obraz je rozdělen od opisu vrypem, pečetní pole je šrafován se 2 fíkovými větvemi, nad nimiž jsou tři tkalcovské člunky; v opisu, odděleném od okraje vrypem, je text:

PECET . CE . TKA . NA . WS

mosazný spodek přechází ve čtyřhranný sloupek, na němž bylo patrně původně upevněno dřevěné držadlo; celková výška pečetidla 67 mm. 18. století.

OA Vs.

Všechna foto v článku M. Langer.

Spojený cech — spodek je železný o Ø 34 mm, pečetní pole, které je bez obrazu, obsahuje text:
**SIEGEL DER VEREINIGTEN ZUNFT
IN WSETIN 1836**
železný spodek přechází v osmihranný sloupek, na němž je upevněno dřevěné držadlo.
OA Vs

Prameny:

1. StA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, L I b 1/5 b
2. Tamtéž, kopiář P. str. 69–81
3. Kronika O. Sivého, fotokopie v museu ve Val. Meziříčí
4. OA Vs, Řeznický cech ve VM, ič. 1
5. Opis v kronice Sivého
6. Opis tamtéž
7. OA Vs, Soukenický cech ve VM, ič. 3
8. StA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc L I b 5/4 b
9. Opis v Sivého kronice
10. Opis tamtéž
11. Opis tamtéž
12. OA Vs, Spojený cech ve VM, ič. 1
13. Tamtéž ič. 2

POPIS SLEDOVANÉHO ÚZEMÍ

Lokality byly voleny tak, aby pokryly maximální měrou území sběrné oblasti a aby svými biotopy co nejvíce vystihovaly charakter skladby biocenáz regionu. V popisu lokalit uvádím pouze lokality z faunistického hlediska významnější.

Valašské Meziříčí — park

Lokalita s bujným vegetačním krytem trav a bylin, jejich druhové složení je charakteristické pro pravidelně obhospodařované louky. Střední patro je tvořeno okrasnými keři a horní patro jehličnatými a listnatými stromy.

Valašské Meziříčí — Štěpánov

Prosluněná pole a louky s jižní expozicí. Vegetační kryt luk je tvořen druhy trav a bylin specifickými pro kulturně obhospodařované louky. Lokalita ze severu a jihu je ohrazena jehličnatým lesem s převážným zastoupením smrků ztepilého (*Picea excelsa* LÍNK.). Ve skupinkách je roztroušena borovice lesní (*Pinus silvestris* L.), jednotlivě jsou za-

stoupeny modřín opadavý (*Larix decidua* MILL.), jedle bělokorá (*Abies alba* L.) a dub letní (*Quercus robur* L.) a jiné.

Valašské Meziříčí — Helštýn

Vrch severně od Valašského Meziříčí. Lokality charakterizují pole a vlhké louky. Vegetační kryt luk je tvořen pouze bylinami a travami, úpatí vrchu je osázeno ovocnými sady. Lokalita byla silně narušena v roce 1971 provedenými melioračními úpravami, pouze temeno vrchu je vyloučeno ze zemědělského obhospodařování a již po řadu let nebylo ovlivňováno radikálními zásahy člověka.

Dolní Bečva — Kamenné

Neobhospodařovaná louka s jižní expozicí, nadmořskou výškou 700 m. n. m. Vegetační kryt je převážně složen z druhů bylin a trav: světlíku lekarského (*Euphrasia officinalis* L.), kopretiny bílé (*Chrysanthemum leucanthemum* L.), mateřídoušky obecné (*Thymus serpyllum* L.), druhy čeledi *Daucaceae* a z travin převažují druhy rodů *Poa*, *Luzula*, srhařína (*Dactylis glomerata* L.), tomka vonná (*Anthoxanthum odoratum* L.) a jiné. Lokalita je ze tří stran obklopena porosty břízy bradavatné (*Betula verrucosa* EHRH.), jižní strana lokality je ohrazena mladým porostem smrků ztepilého (*Picea excelsa* L.).

Valašské Meziříčí-Helštýn, celkový pohled na lokalitu z vrcholu kopce. Foto autor.

VÝSKYT DENNÍCH MOTÝLŮ (LEPIDOPTERA, SKUP. RHOPALOCERA) V JIŽNÍ ČÁSTI MORAVSKOŠLEZSKÝCH BESKYD

LUBOMÍR BRABEC

Skupina motýlů denních a motýlů vůbec byla vždy pro svoji pestrost a snadnou dosažitelnost předmětem sběratelské činnosti milovníků přírody. Zejména pak 19. století a počátek 20. stol. se vyznačuje vznikem převážně soukromých sbírek motýlů. Část těchto sbírek se dostala do sbírek muzeí a je součástí stávajících dokladových souborů. I v současné době získávají muzea hodnotnější soukromé sbírky. Dokladová hodnota starších sbírek je z hlediska současných požadavků na dokumentaci podstatně nižší, než je požadovaná norma u sbírek vytvářených profesionálně muzejními pracovníky. Tato okolnost spolu se základním požadavkem dokladovat vývoj přírody vůbec a vý-

voj živočišných společenstev zvláště určuje současný program komplexní dokumentace fauny regionu. V rámci programu komplexní dokumentace provádí přírodnovědné oddělení Vlastivědného ústavu Vsetín řadu let plánovitý průzkum a dokumentaci fauny sběrné oblasti. Předmětem dokumentačního zájmu je svým obsahem velmi rozsáhlý, a proto i výsledky dosavadního průzkumu jsou pouze mozaikovité a teprve jejich postupným doplňováním a vyhodnocováním bude možno získat přesnější a ucelenější dokladové materiály o složení zdejší fauny. S tímto aspektem je předkládána tato práce, aniž by si činila nároky na úplnost a jednoznačnou výstižnost.

Choryňské rybníky, foto Jiří Šimáček

Lešná u Valašského Meziříčí — rybníky

Lokalitu tvoří rozsáhlé mokřiny napájené po celý rok spodní vodou z rybníků. Vegetační kryt je mimo jiné složen z ostřic (*Carex sp.*), ostružků rákosu obecného (*Phragmites communis TRIN.*), sítiny (*Juncus sp.*) a náhodilých seskupení dubů (*Quercus robur L.*, *Q. petraea LIEBL.*, *Q. rubra L.*, *Q. palustris MOEN*), jasanu (*Fraxinus excelsior L.*) a osik (*Populus tremula L.*). Hráze rybníků jsou pokryty hustými porosty trnky (*Prunus spinosa L.*), hlohů (*Crataegus sp.*), střemchů (*Padus sp.*), vrby (*Salix sp.*) a chmelu otačivého (*Humulus lupulus L.*).

Pulčinské skály

Jižně orientovaná svažitá louka, ze severu ohrazená pískovcovými skalami s porostem buku lesního (*Fagus silvatica L.*), jižní stranu lokality tvoří protékající potok. Vegetační kryt na severní straně louky je složen z mohutných porostů hasivky orličí (*Pteridium aquilinum (L.) KUHN*), celá plocha lokality je pokryta druhy rostlin charakteristických pro kyselá podloží (převažuje vřes obecný — *Calluna vulgaris HULL*).

SYSTEMATICKÝ PŘEHLED NALEZENÝCH DRUHŮ

Čeleď: Hesperiidae — Soumráčníkovití.

Hesperia malvae L. — Soumráčník jahodníkový, hojný druh na lesních pasekách. Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. května 1969 — 1 ♀.
Hesperia serratulae RBR. — Na loukách. Pulčinské skály, 28. 5. 69 — 1 ♀.

Thanaos tages L. — Soumráčník máckový, nehojný, na okrajích lesa. Pulčinské skály, 28. 5. 69 — 1 ♀.

Pamphila palaemon PALL. — Soumráčník jitrocelový, nehojně na loukách. Lešná u Valašského Meziříčí — rybníky, 26. 5. 69 — 1 ♂.

Adopaea thaumas HUFN. — Soumráčník metlicový, hojný na loukách, pasekách a lesních cestách. Val. Meziříčí-Štěpánov, 22. 7. 69 — 2 ♀; Střítež n. Bečvou, 3. 7. 69 — 5 ♂♂; Dolní Bečva — Kamenné — 1. 7. 69 — 1 ♂,

21. 7. 71 — 1 ♀; Malá Lhota, 4. 7. 69 — 2 ♂♂; Bystřička, 15. 8. 69 — 1 ♂; Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♂, 1 ♀.

Augiaades sylvanus ESP. — Soumráčník rezavý, hojný na loukách a lesních cestách. Velké Karlovice, 9. 6. 69 — 1 ♂; Zděchov, 27. 6. 69 — 1 ♂; Tanečnice (1000 m n. m.), 7. 7. 69 — 1 ♀; Prostřední Bečva, 7. 7. 69 — 1 ♂; Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 1 ♂; Střítež n. Bečvou, 5. 7. 69 — 1 ♀.

Čeleď: Papilionidae — Otakárkovití.
Papilio machaon L. — Otakárek feniklový, na loukách a zahradách místy, na lokalitě Helštýn hojný. Lokalita na Helštýně zničena provedenou meliorací, nutno prověřit. Valašské Meziříčí — Helštýn, 12. 5. 68 — 3 ♂♂; Vsetín, 20. 6. 69 — 1 ♀ (leg. Bazalka).

Čeleď: Pieridae — Bělásek řepový.
Pieris brassicae L. — Bělásek zelený, velmi hojný druh, všude. V roce 1966 pozorováno přemnožení druhé generace a houfování do hejna o stovkách jedinců (počátek září). Valašské Meziříčí — park, 15. 7. 69 — 1 ♀; Valašské Meziříčí — Štěpánov, 22. 7. 69 — 1 ♀ (leg. Kašpar); Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♀; Zašová, 13. 5. 69 — 1 ♀; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 21. 7. 71 — 1 ♂ (leg. Bazalka).

Pieris rapae — Bělásek řepový, na polích a loukách hojný, Valašské Meziříčí — Štěpánov, 22. 7. 69 — 1 ♀ (leg. Kašpar); Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 2 ♂♂ (leg. Kašpar); Lešná u Valašského Meziříčí — rybníky, 15. 7. 69 — 1 ♂ (leg. Kašpar); Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 21. 7. 71 — 1 ♂, (leg. Bazalka), 23. 7. 71 — 1 ♂ (leg. Bazalka).

Anthocaris cardamines L. — Bělásek řeřichový, na lesních pasekách poměrně hojný. Pulčinské skály, 14. 5. 69 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm, 24. 8. 69 — 1 ♂.

Gonepteryx rhamni L. — Žlutásek řešetlákový, hojný druh, objevuje se brzy na jaře. Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 21. 7. 71 — 2 ♂♂ (leg. Bazalka); Rožnov p. Radhoštěm, 28. 4. 69 — 1 ♂; Bystřička — Klenov, 14. 8. 69 — 2 ♂♂; Juřinka 29. 7. 69 — 1 ♂ (leg. Kašpar).

Colias hyale L. — Žlutásek čičorečkový, na loukách hojný druh, zachyceny obě generace, jarní i letní. Valašské Meziříčí — Helštýn, 8. 6. 68 — 1 ♂, 8. 7. 68 — 1 ♂; Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. 5. 69 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 23. 7. 71 — 1 ♂, 14. 8. 71 — 3 ♂♂, 1 ♀ (leg. Bazalka).

Pulčinské skály, foto Jiří Šimáček

Leptidea sinapis L. — Žlutásek hrachový, na všech lokalitách pro tento druh příhodných je hojný. Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. 5. 69 — 1 ♂.

Čeleď: *Satyridae* — Okáčovití.
Melanargia galathea L. — Okáč bojínkový, na loukách všude hojný. Valašské Meziříčí — Štěpánov, 22. 7. 69 — 2 ♂♂ (leg. Kašpar); Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♂; Střítež n. Bečvou, 3. 7. 69 — 4 ♂♂; Dolní Bečva — Kamenné, 21. 7. — 2 ♀♀.

Pararge aegeria egerides STGR. — Okáč pýrový, hojný na zastíněných loukách, okrajích lesa a lesních cest. Velké Karlovice, 9. 6. 69 — 1 ♂; Zašová, 13. 5. 69 — 1 ♂; Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. 5. 69 — 1 ♀; Valašské Meziříčí — Junákov, 25. 5. 70 — 2 ♂♂, 1 ♀.

Pararge megaera L. — Okáč zední, hojný na suchých a prosluněných lokalitách. Valašské Meziříčí — Helštýn, 21. 5. 68 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 23. 7. 71 — 1 ♂, 1 ♀ (leg. Bazalka), 15. 8. 71 — 1 ♂.

Pararge maera L. — Okáč jedmíkový, velmi hojný druh na lesních mýtinách a na cestách. Zděchov, 27. 6. 69 — 3 ♂♂; Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 1 ♂; Malá Lhota, 18. 6. 69 — 1 ♂; Rusava, 15. 6. 69 — 1 ♂.

Apanthopus hyperanthus L. — Okáč prosíčkový, hojný na lesních pasekách, na okrajích lesa. Valašské Meziříčí — Junákov, 2. 7. 68 — 2 ♂♂; Valašské Meziříčí — Štěpánov, 22. 7. 69 — 1 ♀; Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♀; Valašské Meziříčí — Helštýn, 5. 7. 68 — 1 ♂, 8. 7. 69 — 1 ♂; (leg. Kašpar); Střítež n. Bečvou, 3. 7. 69 — 2 ♂♂; Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 1 ♂; 1 ♀ (leg. Kašpar); Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 10. 8. 71 — 2 ♂♂, 23. 7. 71 — 1 ♂ (obojí leg. Bazalka).

Epinephele jurtina L. — Okáč luční, velmi hojný druh na loukách a lesních cestách. Valašské Meziříčí — Helštýn, 8. 7. 68 — 1 ♂; Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♀; Prostřední Bečva, 7. 7. 69 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 10. 8. 71 — 1 ♂ (leg. Bazalka).

Coenonympha iphis SCHIFF. — Okáč třeslicový, velmi hojný na loukách a lesních pasekách. Zděchov, 29. 6. 69 — 4 ♂♂, 1 ♀; Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♀; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 10. 8. 71 — 1 ♂; (leg. Bazalka); Tanečnice (1000 m n. m.), 7. 7. 69 — 1 ♂.

Coenonympha pamphilus L. — Okáč pochánkový, velmi hojný na loukách a pasekách. Valašské Meziříčí — Helštýn, 12. 5. 68 — 3 ♂♂, 5. 7. 68 — 1 ♂, 1 ♀.

Čeleď: *Nymphalidae* — Babočkovití.
Apatura iris L. — Batolec duhový, nehojný druh, místy v listnatých lesích. Bystřička, 15. 7. 69 — 1 ♂.

Limenitis populi L. — Bělopásek topolový, vyskytuje se místy na pokrajích vod a vlhkých stanovišť. Pulčín — Pulčínsko, 9. 6. 71 — 2 ♂♂.

Pyrameis atlanta L. — Babočka admirál, hojný druh v zahradách. Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 15. 8. 71 — 1 ♂, 1 ♀.

Vanessaoi L. — Babočka paví oko, běžný druh, imago přezimuje a objevuje se pak brzy z jara, pak v létě. Valašské Meziříčí — park, 1. 8. 69 — 1 ♀; Juřinka, 2. 9. 69 — 1 ♀; Střítež n. Bečvou, 13. 8. 69 — 1 ♀.

Vanessa urticae L. — Babočka kopřivová, hojná, na pokraji lesa, louky. Imago přezimuje a objevují se brzy z jara. Rusava 15. 6. 69 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm, 28. 4. 69 — 1 ♂; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 21. 7. 71 — 1 ♀, 23. 7. 71 — 1 ♂; 15. 8. 71 — 1 ♀ (leg. Bazalka); Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 3 ♀♀; Tanečnice, (1000 m n. m.), 7. 7. 69 — 2 ♂♂; Malá Lhota, 18. 6. 69 — 1 ♀; Vsetín, 4. 6. 71 — 1 ♀; Valašské Meziříčí, 9. 8. 71 — 1 ♂ (leg. Bazalka); Střítež n. Bečvou, 10. 9. 70 — 1 ♂.

Vanessa antiopa L. — Babočka osiková, nehojná, v lesech na cestách. Motýl přezimuje a létá brzy na jaře, potom žlutý pruh na okrajích křídel je vybledlý až bílý. Pulčiny — Pulčínsko, 14. 5. 69 — 1 ♀; Juřinka, 29. 8. 69 — 1 ♀; Střítež n. Bečvou 15. 6. 69 — 1 ♂ (leg. Bazalka).

Polygonia c-album L. — Babočka bílé C, dosti hojná na pasekách a v lesích, podzimní generace silnější. Valašské Meziříčí — Junákov 4. 7. 68 — 2 ♀♀.

Araschnia levana L. — Babočka sítko — nejménší, nehojný na loukách a pasekách. Lešná u Valašského Meziříčí — rybníky, 15. 7. 69 — 1 ♂ (leg. Kašpar); Skalička, 25. 5. 71 — 1 ♂.

Argynnisdilecta SCHIFF. — Perleťovec dvornáctitý, na loukách místy hojný. Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. 5. 69 — 1 ♂, 1 ♀; Dolní Bečva — Kamenné, 30. 5. 69 — 2 ♂♂, 1 ♀; Prostřední Bečva, 23. 8. 67 — 2 ♂♂, 1 ♀; Velké Karlovice, 9. 6. 69 — 1 ♂; Pulčínské skály, 28. 5. 69 — 2 ♂♂, 2 ♀♀, 14. 5. 69 — 1 ♂, 1. 9. 69 — 2 ♀♀.

Argynnisdialia L. — Perleťovec fialkový, nehojný na pasekách a loukách. Pulčínské skály, 14. 5. 69 — 1 ♂, 1 ♀, 1. 9. 69 — 1 ♂.

Argynnisdialia L. — Perleťovec fialkový, hojný na pasekách a loukách. Pulčínské skály, 14. 5. 69 — 1 ♂, 1 ♀, 1. 9. 69 — 1 ♂.

Argynnisdialia L. — Perleťovec malý, hojný na výslunných lokalitách, na krajích lesa, cesty. Pulčínské skály, 1. 9. 69 — 1 ♀.

Argynnisdialia L. — Perleťovec velký, velmi hojný na loukách a pasekách. Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♂; Zděchov, 27. 6. 69 — 3 ♂♂; Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 1 ♂, 21. 7. 69 — 6 ♂♂, 1 ♀; Rožnov p. Radhoštěm — Pindula, 23. 7. 71 — 1 ♂ (leg. Bazalka).

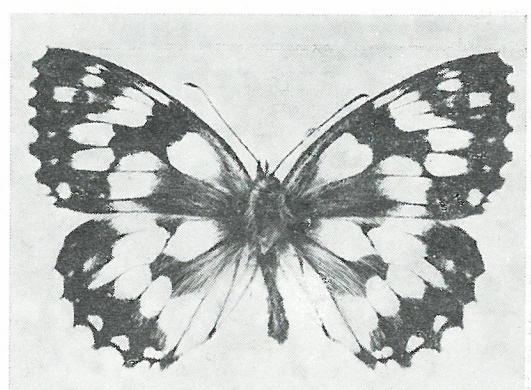
Argynnisdialia L. — Perleťovec maceskový, poměrně hojný na loukách a pasekách. Dolní Bečva — Kamenné, 1. 7. 69 — 2 ♂♂, 21. 7. 69 — 1 ♂.

Čeleď: *Lycaenidae* — Modráskovití.
Chrysophanus hippothoe L. — Ohniváček černochárý, velmi hojný na loukách. Valašské Meziříčí, 25. 7. 69 — 1 ♀ (leg. Kašpar); Dolní Bečva — Kamenné, 7. 7. 69 — 1 ♀ (leg. Kašpar); Prostřední Bečva 7. 7. 69 — 2 ♂♂, 2 ♀♀; Tanečnice (1000 m n. m.), 7. 7. 69 — 1 ♂, 2 ♂♂; Malá Lhota, 18. 6. 69 — 1 ♀; Vsetín, 4. 6. 71 — 1 ♀; Valašské Meziříčí, 9. 8. 71 — 1 ♂; Pulčiny — Pulčínské skály, 28. 5. 69 — 1 ♂; Pulčiny — Pulčínsko, 9. 6. 71 — 1 ♂; Zděchov, 27. 6. 69 — 3 ♂♂; Rusava, 15. 6. 69 — 8 ♂♂, 1 ♀.

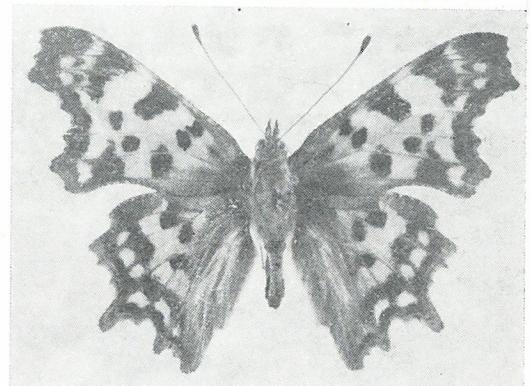
Chrysophanus phlaeas L. — Ohniváček černokřídly, hojný na slunných loukách a cestách. Valašské Meziříčí — Helštýn, 12. 5. 68 — 1 ♂; Pulčínské skály 28. 5. 69 — 1 ♂, 1. 9. 69 — 1 ♂.

Lycaena astrarche BGSTR. — Modrásek pumavový, poměrně hojný na loukách. Pulčínské skály, 1. 9. 69 — 1 ♂.

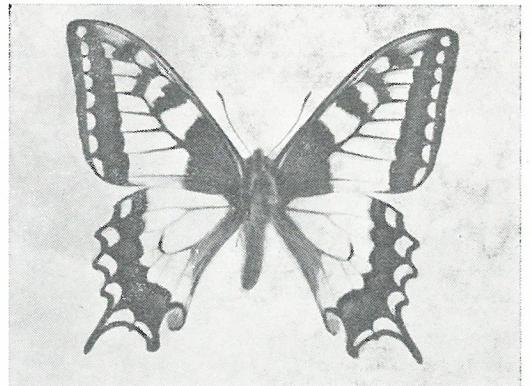
Lycaena icarus ROTT. — Modrásek rudoskvrnný, velmi hojný všude na loukách a pasekách. Valašské Meziříčí — Štěpánov, 25. 5. 69 — 1 ♂; Valašské Meziříčí — Helštýn, 21. 5. 69 — 2 ♂♂, 5. 7. 68 — 1 ♂; Lešná u Valašského Meziříčí — rybníky, 26. 5. 69 — 1 ♂; Střítež n. Bečvou, 2. 7. 69 — 1 ♂; Bystřička — Klenov, 17. 7. 69 — 1 ♂; Dolní Bečva — Kamenné, 30. 5. 69 — 2 ♂♂, 2 ♂♂; Prostřední Bečva, 23. 8. 68 — 1 ♀; Pulčínské skály, 1. 9. 69 — 4 ♂♂; Rusava, 15. 6. 69 — 2 ♂♂.

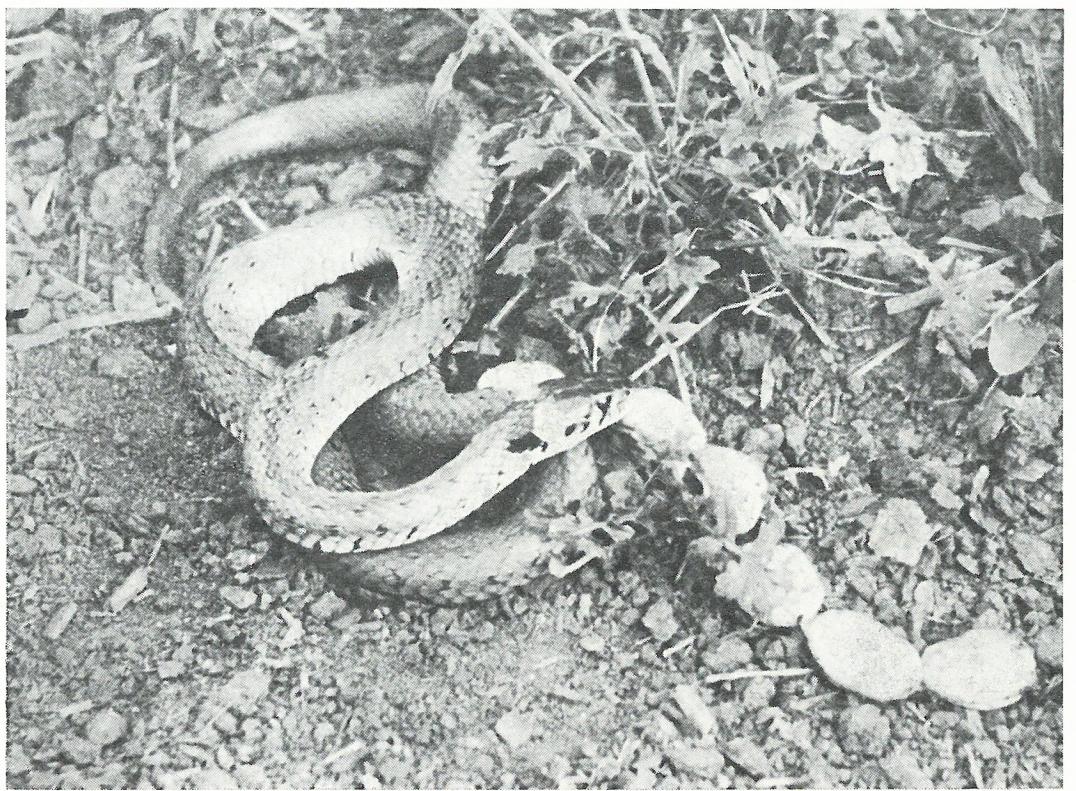
Melanargia galathea L. — okáč bojínkový.

Polygonia c-album L. — babočka bílé C.

Papilio machaon L. — otakárek feniklový, foto M. Langer.

Užovka obojková, *Natrix natrix* L. — Černá hora, foto ing. Hybler 1956

K FAUNISTICE NĚKTERÝCH DRUHŮ VERTEBRAT VSETÍNSKÉHO OKRESU

VLADIMÍR ZICHÁČEK

Jednou z možností, jak objektivně posoudit stupeň ovlivnění přírodního prostředí člověkem, je sledování výskytu živočišných druhů obývajících příslušné území. Vědom si této skutečnosti, provedl jsem v jarních a letních měsících 1972 faunistický průzkum oblasti Vsetínských vrchů a přilehlého okolí. V předkládané práci shrnuji údaje získané dotazníkovou akcí na polích vsetínského okresu. Celkem jsem získal informace o 52 živočišných druzích, které vyhodnoceny ve vztahu k ekologickým nárokům jednotlivých druhů umožní objektivně analyzovat poměry ve sledované oblasti. Současně mohou být i podkladem pro koncepční a vědecky podložené zásahy do přírodního prostředí. Dílčí poznatky uvedené v této práci jsou součástí materiálu, který bude v příštím období

dále zpracováván a vyhodnocen jednak ve vztahu k faktorům klimatickým, pedologickým a porostným, jednak ve vztahu k rušivému civilisačnímu působení člověka. Děkuji na tomto místě dr. J. Gaislerovi, CSc. (katedra biologie živočichů a člověka UJEP v Brně) za podnět i cenné rady k mé práci. Můj dík patří i dr. Rybářovi z KSSÚPPop v Pardubicích, který mě ochotně zasvětil do metodiky ochranného mapování, dr. E. Opatrnému (katedra zoologie a antropologie PFUP v Olomouci) za pečlivé pročtení rukopisu i pracovníkům uvedených polí za spolupráci při získávání informací. Zejména děkuji ing. Burešovi, ing. Hyblerovi, ing. Kučírkovi, prof. Mrázovi a T. Skanderovi za nevšední pochopení, které projevili pro mou práci.

VYTYČENÍ A CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO RAJÓNU

Sledované území se zhruba kryje s rozlohou politického okresu vsetínského. Jádro oblasti tvoří Vsetínské vrchy v prostoru východně od Valašského Meziříčí, ohraničené na severu Dolní (Rožnovskou) Bečvou a na jihu Horní (Vsetínskou) Bečvou. Východní hranici tvoří zhruba linie Třeštík-Bumbálka-Lemešná. Výzkum byl dále prováděn i v severních svazích Javorníků, přivrácené části Moravskoslezských Beskyd, ve východní části Kláštovského hřebtu, Vizovických a Hostýnských vrchů. Sledovaný prostor zahrnuje celkovou plochu zhruba 1200 km². V největší délce obnáší 56 km, v maximální šíři 39 km.

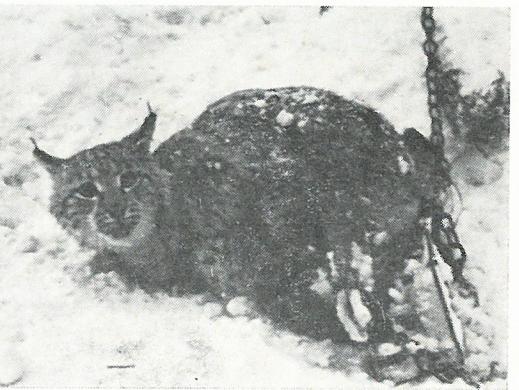
Po stránci geologické náleží tato oblast k vnějšímu flyšovému Karpatskému oblouku. Je tvořena zejména pískovci, břidlicemi a částečně slepenci eocenního stáří. Celý prostor byl v třetihorách zvrásněn od jihu (zejména fází sáskou a štýrskou), čímž byl dán základ bohatému členění v svahovitá údolí, orientovaná ve směru východ-západ. Nejčastějším typem půd na lesním půdním fondu je hnědá lesní půda (většinou mesotrofní), na zemědělském půdním fondu převládají ve všech geomorfologických oblastech rovněž půdy hnědé (81,38 %). Nejnižší nadmořských výšek dosahuje region v severozápadní části (Val. Meziříčí 302 m, Bystrčka 313, Zašová 348 m, Rožnov 373 m), kde přechází v nízkou pahorkatinu, otevírající se k Moravské bráně. Ve východní části dosahuje terén běžně výšek 700–800 m (Soláň 861 m, Vysoká 1024 m, Radhošťská skupina Mor. Beskyd 1129 m; 1000 m přesahuje i hlavní hřeben Javorníků).

Klimaticky lze tuto oblast hodnotit jako relativně teplou. Průměrná roční teplota v paděstiletém průměru činí 7,8°C (Krásno 7,9°C, Vsetín 8,0°C, Uherská 7,0°C, Hutisko 7,0°C, Miloňov 6,7°C). Značnou roli sehrává chráněnost většiny území před silně frekventovanými severozápadními větry, což umožňuje poněkud teplejší ráz léta (střední roční úchylka na stanici Vsetín = +0,20°C). Po celý rok, zvl. v zimním období je pro značnou část území typická teplelná inverse, kdy v části s vyšší nadmořskou výškou jsou teploty prokazatelně vyšší (výrazně v údolí horní části Vsetínské Bečvy). Převládají větry SSZ. Srážky v této oblasti jsou poměrně značné. Roční srážkový průměr se na většině území udržuje nad 800 mm (Krásno 780 mm, Vsetín 880 mm, Halenkov 917 mm, Kýchová 1047 mm, Vel. Karlovice 1057 mm). Srážkových dnů v roce bývá přibližně 40 %, sněžných dnů asi 55 ročně. Relativní vlhkost ovzduší se pohybuje okolo 75 % (nejnižší hodnot dosahuje v červnu).

V současném porostním složení lesů převládá smrk, druhou nejrozšířenější dřevinou je buk,

dále jedle, borovice a bříza. Lesnatost zkoumaného území činí zhruba 55 %. Z lesnicko-typologického hlediska patří zdejší lesy k vegetačním stupním: dubobukový, bukový, jedlobukový a smrkobukojedlový. Vegetační stupně smrkobukojedlový a jedlobukový tvoří převážně východní část území, tj. Vsacké vrchy a Javorníky. Území kolem Vsetína, údolí Bečvy na sever i východ od Vsetína a údolí Senice je tvoreno vegetačními stupni dubobukovým, bukovým a jedlobukovým (cit. Kučírek 1972). Značný vliv na skladbu půrostu i posunutí hranice lesa, a tím ovlivnění životních podmínek zdejší fauny, měl po staletí vžitý způsob pasekářského hospodaření a salašnického. Rostlinná zemědělská výroba je soustředěna na aluvia obou Bečev. Nejvíce je rozšířena v severozápadní části okresu, která je zařazena do bramborářského výrobního typu. Valná většina okresu je však zařazena do oblasti horských hospodařství.

LITERÁRNÍ PŘEHLED

Rys ostrovid, *Lynx lynx* L. — Staré Zubří, foto ing. Hybler 19. 3. 1958.

Souhrnný počet prací zabývajících se faunistikou byl značně obsáhlý. Zmíním se tedy jen o těch, které mají bezprostřední vztah ke sledované oblasti. Kromě prací monografických, které zahrnují i území našeho rajónu (KRAŤOCHVÍL 1966, HANÁK 1967) a jejichž údaje jsou značně obecné a k vytčenému cíli prakticky nepoužitelné, nebyl systematický faunistický průzkum této oblasti dosud proveden. Nejstarší literární prameny zpracovávající zdejší faunu pocházejí z konce minulého století (TEREBA 1877, JANDA 1899). Taky ptáků sledoval DĚDINA (1905). Ornithologická pozorování rovněž prováděl TÁLSKÝ (1904). HOLÁN

Tetřev hlušec, *Tetrao urogallus* L. — Vsetínský
Čáb, foto F. Zámostský 1967.

(1969) se ve své maturitní práci věnoval sledování zpěvného ptactva v okolí Vsetína. Avifaunu Moravskoslezských Beskyd dokonale zpracoval SVOBODA (1960). Vyhodnocení sbírek a pozorovacích záznamů kelčského ornitologa Hradila provedl TESAŘ (1963). S progresivním pojetím ekologického výzkumu ptactva v rámci geobiocenóz, s využitím lesnické typologie, přichází KUČÍREK (1972).

Problematiku rysa ostrovida (*Lynx lynx* L.) na Vsetínsku v rámci Moravskoslezských Beskyd studoval HAVLAS (1961). Tentýž autor zpracovává z obdobných hledisek i problematiku vydry říční (*Lutra lutra* L.) (1963) a myšvalce kuniho (*Nyctereutes procyonoides* (Gray.) (1964). Faunistickému průzkumu micromammalí kolí Val. Meziříčí se věnují v poslední době BRABEC a KAŠPAR (1972). Otázkou kočky divoké (*Felis silvestris* L.) na Vsetínsku se zabýval PETRÁŠ (1955).

Další zprávy o fauně Vsetínských vrchů jsou podány formou popularizačních článků v časopisech, výročních zprávách gymnasií, sbornících vlastivědných spolků apod. Patří sem zejména práce autorů KUXE (1955), SKUTILA (1938), SKRÁŠKA (1956, 1957), ZICHÁČKA (1972), ZVĚŘINY (1956).

Ostatní publikované informace jsou kusé, mnohdy pojaté příliš laicky a neoborně, takže v mnohých ohledech skutečnost zkreslují.

K PRACOVNÍMU POSTUPU

K získání základních informací o distribuci zkoumaných druhů jsem užil metody dotazníku. Do seznamu byly zahrnuty převážně nápadné a známé živočišné druhy. Z ostatních pak ty, které jsou předmětem předpokládaného všeobecného zájmu informátorky. Na základě konzultace s pracovníky KSSÚPPOP v Pardubicích, kteří podobnou akci provedli v r. 1971 v prostoru východních Čech, jsem upustil od sledování lasic a tchořů pro jejich nesnadnou rozlišitelnost v terénu (zastoupení v zástřelech nemůže být měřítkem).

Abych snížil relativní chybu na minimum, zvolil jsem stejnorođou síť zpravidla s předpokládaným profesionálním přístupem k problematice. Byli jimi vedoucí polesí LZ na Vsetíně, Velkých Karlovicích, Rožnově p. R. a Brumově. Z vyplňených dotazníků je zřetelný rozdílný stupeň vědomosti a zájmu informátorky o faunu příslušných polesej a jejich subjektivní přístup k slovnímu vyjádření stupně hustoty jednotlivých druhů. Získané údaje, zejména u lovné zvěře jsem proto srovnával se statistickými údaji evidovanými při OMS na Vsetíně. Informace o některých dalších druzích jsem doplnil a upřesnil o data získaná na základě výzvy k obyvatelstvu v okresním tisku (ZICHÁČEK 1972).

Sojka obecná, *Garrulus glandarius* L. — Valašská Bystřice, foto ing. Hybler 1955.

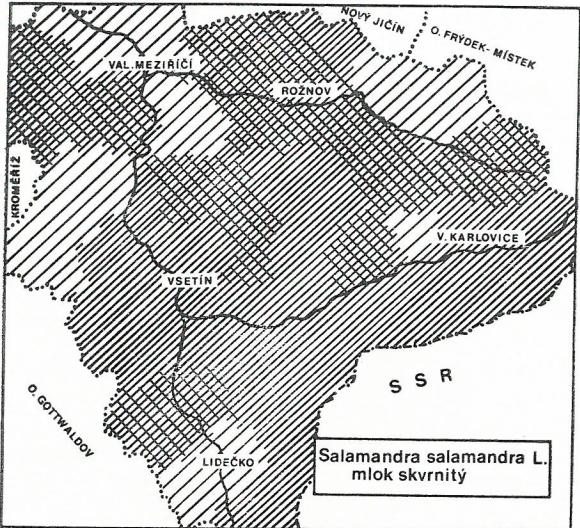
Jelen evropský, *Cervus elaphus* L. — Zubří, Pod Kamenárků, foto ing. Hybler 1961.

Metodou dotazníku jsem ve sledovaném území získal celkem 1142 údajů o 52 druzích regionální fauny. Informace o 34 druzích jsem zpracoval v mapových podkladech, z nichž 21 nejtypičtějších zachycují přiložené mapy. U zbývajících druhů uvádím pouze poznámky.

Seznam sledovaných druhů (druhy označené hvězdičkou jsou chráněny zákonem):

1. Mlok skvrnitý, *Salamandra salamandra* L. *
2. Užovka obojková, *Natrix natrix* (L.)
3. Zmije obecná, *Vipera berus* (L.)
4. Čáp bílý, *Ciconia ciconia* (L.) *
5. Čáp černý, *Ciconia nigra* (L.) *
6. Luňák hnědý, *Milvus migrans* (Boddaert) *
7. Krahujec obecný, *Accipiter nisus* (L.)
8. Jestřáb obecný, *Accipiter gentilis* (L.)
9. Káně lesní, *Buteo buteo* (L.) *
10. Káně rousná, *Buteo lagopus* (Pontopp.) *
11. Orel křiklavý, *Aquila pomarina* Brehm. *
12. Sokol stěhovavý, *Falco peregrinus* Tun. *
13. Ostříž lesní, *Falco subbuteo* L. *
14. Poštola obecná, *Falco tinnunculus* L. *
15. Tetřev hlušec, *Tetrao urogallus* L.
16. Tetřívek obecný, *Lyrurus tetrix* L.
17. Jeřábek obecný, *Tetrastes bonasia* (L.)
18. Koroptev polní, *Perdix perdix* (L.)
19. Křepelka obecná, *Coturnix coturnix* L. *
20. Bažant obecný, *Phasianus colchicus* (L.) *
21. Sluka lesní, *Scolopax rusticola* L.
22. Holub hřivnáč, *Columba palumbus* L.
23. Sova pálená, *Tyto alba* Scop. *
24. Puštík obecný, *Strix aluco* L. *
25. Výr velký, *Bubo bubo* (L.) *
26. Ledňáček říční, *Alcedo atthis* L. *
27. Dudek chocholatý, *Upupa epops* L. *
28. Krkavec velký, *Corvus corax* L. *
29. Ořešník kropenatý, *Nucifraga caryocatactes* (L.) *
30. Sojka obecná, *Garrulus glandarius* L.
31. Ježek východní, *Erinaceus roumanicus* Barr-Ham. *
32. Zajíc polní, *Lepus europaeus* Pall.
33. Králík divoký, *Oryctolagus cuniculus* (L.)
34. Veverka obecná, *Sciurus vulgaris* L.
35. Sysel obecný, *Citellus citellus* (L.)
36. Plch lesní, *Dryomys nitedula* (Pallas) *
37. Plšík lískový, *Muscardinus avellanarius* (L.) *
38. Křeček polní, *Cricetus cricetus* L.
39. Ondatra pížmová, *Ondatra zibethica* (L.)
40. Kočka divoká, *Felis silvestris* Schreber
41. Rys ostrovid, *Lynx lynx* L. *
42. Liška obecná, *Vulpes vulpes* L.
43. Myšvalovec kuni, *Nyctereutes procyonoides* (Gray.)
44. Kuna lesní, *Martes martes* (L.)
45. Kuna skalní, *Martes foina* (ERXL.)
46. Vydra říční, *Lutra lutra* L. *
47. Jezevec lesní, *Meles meles* (L.)
48. Prase divoké, *Sus scrofa* L.
49. Jelen evropský, *Cervus elaphus* L.
50. Daněk skvrnitý, *Dama dama* (L.)
51. Srneček obecný, *Capreolus capreolus* (L.)
52. Ovce muflon, *Ovis musimon* L.

MATERIÁL

MLOK SKVRNITY, *Salamandra salamandra* L. (mapka 1)

Hustota: I.ojedinělý, II. méně hojný, III. hojný. Výskyt: Typický živočich vlhkých teplých listnatých lesů. Rozšířen na celém území. Členitý terén Valašska, bohatě protkaný drobnými potůčky se souvislým rozšířením bučin vytváří vhodné podmínky jak pro jeho reprodukci, tak i dostatečné potravní možnosti. Areál jeho výskytu je limitován hranicí lesa. Mimořádně bohatá lokalita tohoto druhu (až 60 ks/1 ha) je hlášena ze Semetína (V. Holáň, ústní sdělení).

UŽOVKA OBOJKOVÁ, *Natrix natrix* (L.)

Výskyt: Vázaná na břehy stojatých a zvolna tekoucích vod s bohatým vegetačním krytem. Podle Láce (1968) na jaře a na podzim i daleko od vody. V souhlase s literárními údaji i na našem území je hojnější v nižších polohách.

ZMIE OBECNÁ, *Vipera berus* (L.) (mapka 2)

Hustota: I. ojedinělá, II. méně hojná (?). Výskyt: Obývá oblasti s dostatkem potravy, slunečního svitu a s dobrými úkryty. Ve středních polohách je ojedinělá, zejména v hřebenovém pásmu Vsetínských vrchů a Javorníků (polohy nad 600 m).

ČAP BÍLÝ, *Ciconia ciconia* (L.)

Výskyt: Rozšířen je zejména v severozápadní části území (okolí Poličné, ve Lhotce u Val. Meziříčí, Hamerský rybník u Zubří) a v rybníčné oblasti u Lačnova, v nadmořských výškách okolo 350 m. Udolím Vsetínské Bečvy pronikají i sedmnáctihlavá hejna k Jablunku, Ústí a Halenkovu. Hnízdíště z této oblasti však nejsou známa.

ČAP ČERNÝ, *Ciconia nigra* (L.)

Výskyt: Ojedinělý pár pozorován v Hošťálkové (hnízdění neprokázáno). Podle ing. Hyblera vynášel v létě 1971 jeden pár v oblasti Starého Zubří. Pozorování ze Zašové se patrně vztahují k tomuto páru. V tomto období pravidelně pozorován juv. kus střelmistrem Poláškem na potocích pod Randúškami. Další pár hlášen z Poličce (1971). Vzhledem k malému zastoupení lesů v této oblasti považuji údaj za nepravděpodobný.

LUŇÁK HNĚDÝ, *Milvus migrans* (Boddaert)

Výskyt: Pozorován v červenci 1961 ing. Burešem při přeletu nad silnicí Vsetín — Ústí od Žebračky k Bečevné.

KRAHUJEC OBECNÝ, *Accipiter nisus* (L.) (mapka 3)

Hustota: I. 0,06—0,10 ex./km², II. 0,11—0,30 ex./km², III. 0,31 a více ex./km².

Výskyt: Střední polohy a bohatá členitost zdejšího terénu jsou jeho rozšíření dosti příznivé. V souhlase se zjištěními RYBÁŘE (1972) ho můžeme i v naší oblasti považovat za dosti rozšířeného dravce. Jeho stavý, jako ostatně stavý všech dravců v našem rajónu, v posledních letech rapidně klesají.

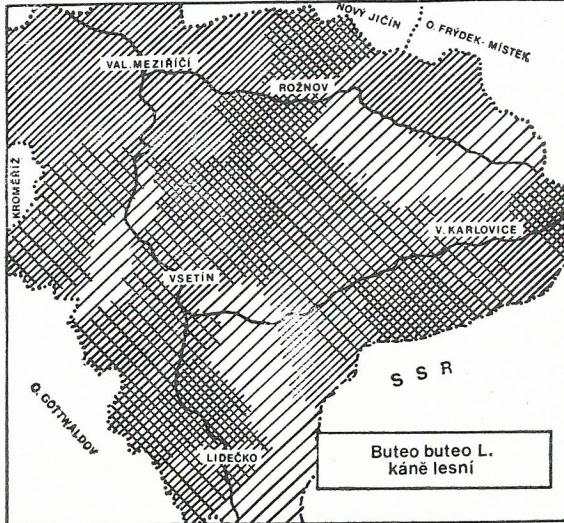
JESTŘÁB OBECNÝ, *Accipiter gentilis* (L.)

Výskyt: Teritorium jestřába koresponduje s teritoriem předcházejícího druhu. Hnízdí rovněž v celém rajónu, jeho výskyt je však relativně méně hojný.

KÁNĚ LESNÍ, *Buteo buteo* (L.) (mapka 4)

Hustota: I. 0,13—0,30 ex./km², II. 0,31—0,50 ex./km², III. 0,51—0,80 ex./km², IV. 0,81 a více ex./km².

Výskyt: V celé oblasti běžný dravec. Podle získaných údajů je hustota tohoto druhu na Vsetínsku poměrně vyšší, než v prostoru východních Čech (RYBÁŘ 1972), má však silně klejající tendenci.

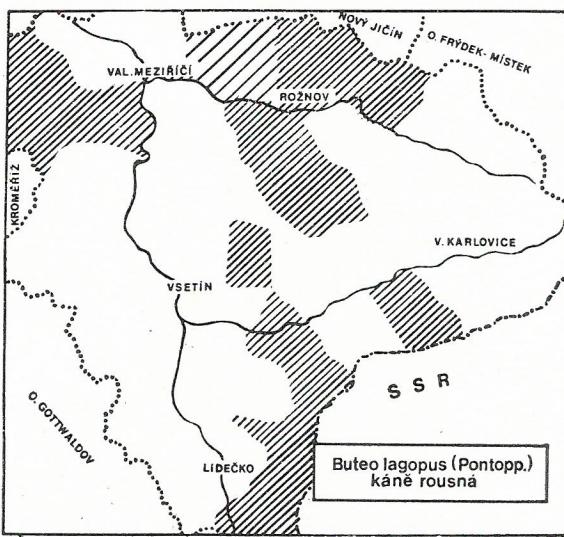

KÁNĚ ROUSNÁ, *Buteo lagopus* (Pontopp.)

(mapka 5)

Hustota: I. 0,08—0,10 ex./km², II. 0,11 a více ex./km².

Výskyt: Tento druh přilétá na území naší republiky ze Skandinávie. Objevuje se zpravidla v říjnu, odlétá koncem března. Z mapy jasně vyplývá ekologická valence tohoto druhu na otevřenou krajинu, poskytující lepší potravní možnosti.

OREL KŘIKLAVÝ, *Aquila pomarina* Brehm.

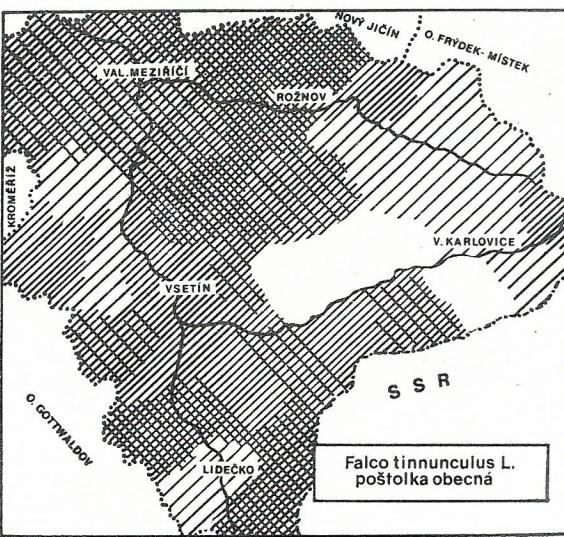
Výskyt: Postřelený juv. kus nalezen v červenci 1972 u Zašové (BOROVIČKA 1972, RANDÝSEK 1972).

SOKOL STĚHOVAVÝ, *Falco peregrinus* Tun.

Výskyt: Tento dravec se v našem rajónu již nevyskytuje.

OSTŘÍŽ LESNÍ, *Falco subbuteo* L.

Výskyt: Ostříž je v naší oblasti velmi řídkým obyvatelem. Tuto skutečnost možno vysvětlit především zvláštními nároky na hnízdíště (PFEFFER 1954). Hnízdění jednoho páru pozorováno (1971) pouze v katastru Pozděchova (ing. Holuša).

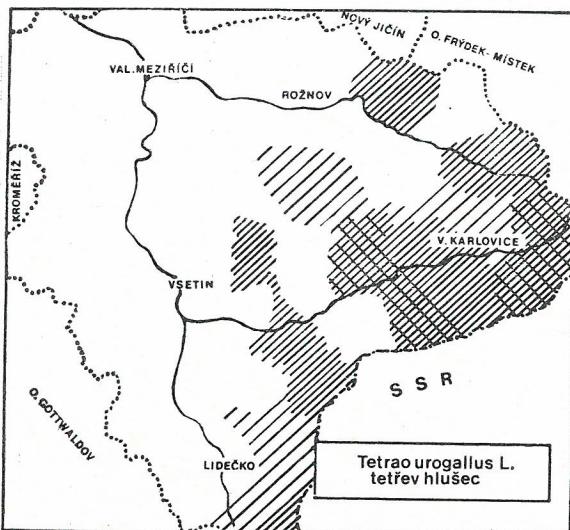

POŠTOLKA OBECNÁ, *Falco tinnunculus* L.

(mapka 6)

Hustota: I. 0,08—0,20 ex./km², II. 0,21—0,40 ex./km², III. 0,41—0,80 ex./km², IV. 0,81 a více ex./km².

Výskyt: Běžný sokolovitý dravec, typický pro roviny, pahorkatiny a podhůří. Na našem území rozšířena všude, kromě hřebenové oblasti Vsetínských vrchů (Karolinka, Brodská, Halenkov).

TETŘEV HLUŠEC, *Tetrao urogallus L.* (mapka 7)

Hustota: I. 0,04–0,10 ex./km², II. 0,11–0,30 ex./km², III. 0,31 a více ex./km².

Výskyt: Rozšířen, byl již v malém počtu na Karlovicku a na Bečvách. Starší literární údaje (PFEFFER 1954) uvádějí jeho hnízdění ještě u Vsetína. V souvislosti se zintenzivněním lesní těžby a rostoucím turistickým a rekreačním ruchem je tetřev v posledních dvaceti letech na ústupu do horských poloh. Ing. Hybler (úst. sdělení) připisuje jeho úbytek i positivnímu zjištění drůbežího moru.

TETŘIVEK OBECNÝ, *Lyrurus tetrix L.*

Výskyt: Výskyt tohoto druhu v současné době nezaznamenaný. Rovněž ve statistických záznamech odstřelu v posledních desetiletích neuváděn.

JEŘÁBEK OBECNÝ, *Tetrastes bonasia (L.)*

(mapka 8)

Hustota: I. 0,34–0,50 ex./km², II. 0,51–1,00 ex./km², III. 1,01–1,50 ex./km², IV. 1,51 a více ex./km².

Výskyt: Podobně jako ostatní tetřevovití je i jeřábek, jako obyvatel původní čtvrtohorní evropské tajgy ve střední Evropě na ústupu (PFEFFER 1954). Přesto je, byl v malém počtu rozšířen na celém území, s výjimkou Valašsko-meziříčska.

KOROPTEV POLNÍ, *Perdix perdix (L.)* (mapka 9)

Hustota: I. 0,25–1,00 ex./km², II. 1,01–2,50 ex./km², III. 2,51–4,00 ex./km², IV. 4,01 a více ex./km².

Výskyt: Koroptev patří k těm příslušníkům naší fauny, jejichž stavy byly silně zdecimovány zavedením velkovýrobní technologie v rostlinné výrobě. V souvislosti s touto skutečností jsou její stavy i v oblastech splňujících ekologické nároky tohoto druhu poměrně nízké. Shodně se zjištěním RYBÁŘE (1972) se v nadmořských výškách nad 600 m nevyskytuje.

KŘEPELKU OBECNÁ, *Coturnix coturnix (L.)* (mapka 10)

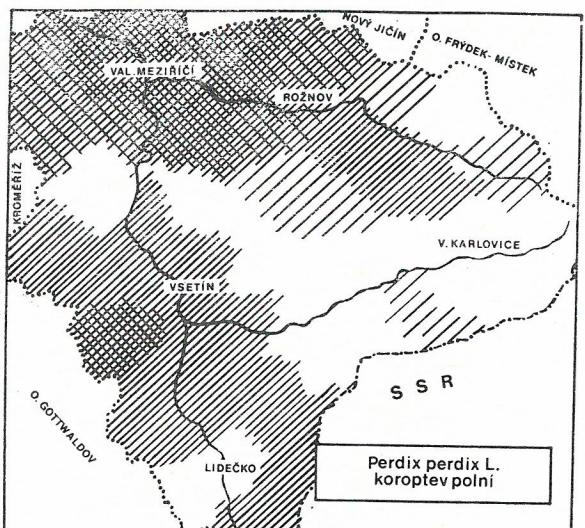
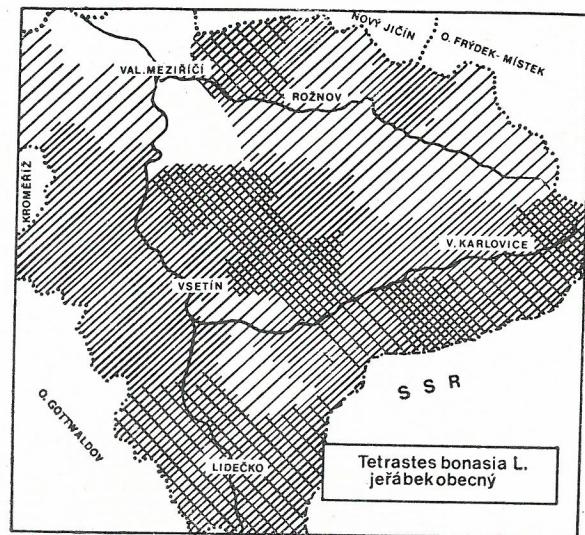
Hustota: I. 0,10–0,25 ex./km², II. 0,26–0,50 ex./km², III. 0,51 a více ex./km².

Výskyt: Druh s podobnými ekologickými nároky jako koroptev. Vyhledává otevřenou krajinu do nadmořských výšek 500 m. Nejvyšší hustoty dosahuje v okolí Val. Meziříčí. Proti koroptvím jsou její stavy značně nižší.

BAŽANT OBECNÝ, *Phasianus colchicus (L.)* (mapka 11)

Hustota: I. 0,12–1,00 ex./km², II. 1,01–5,00 ex./km², III. 5,01–10,00 ex./km², IV. 10,01 a více ex./km².

Výskyt: Nejvyšší stavy bažantů jsou hlášeny ze severozápadní části rajónu (Poličná, Kelč,

Kladeruby, Zašová, Choryně, Lešná). Prakticky úplně chybí v horní části Karlovického údolí, na polesí Brodská, Halenkov a Prostř. Bečva, kde zejména vysoká srážková činnost v jarních měsících decimuje jeho choustivá mláďata. U vysazených jedinců pozorujeme migraci do přízivnějších biotopů (ing. Hybler, úst. sdělení).

SLUKA LESNÍ, *Scolopax rusticola L.*

Výskyt: Hlášena z celého území (všude hnízdí). Údaje však nejsou srovnatelné, neboť část poleši oznámila pouze stavy při jarním tahu.

HOLUB HŘIVNÁČ, *Columba palumbus L.*

Výskyt: Poměrně hojně se vyskytující zástupce měkkozobých. Ve shodě s údaji v literatuře (FERIANC 1954, ex. TURČEK) jeho hustota v posledních letech mírně stoupá.

SOVA PÁLENÁ, *Tyto alba Scop.*

Výskyt: Pro svůj nápadný habitus nejznámější sova. Vzhledem ke skrytému a nočnímu způsobu života uniká pozornosti. Hlášena z Kychové (?).

PUŠTÍK OBECNÝ, *Strix aluco L.*

Výskyt: Podobně jako na ostatním území republiky (FERIANC 1965) i v našem rajónu běžně rozšířená lesní sova. Hlášena z celého prostoru v hustotě: méně hojný druh.

VÝR VELKÝ, *Bubo bubo (L.)*

Výskyt: Podle našich zjištění se výr velký, přes přísná ochranářská opatření, ve sledovaném území již nevyskytuje.

LEDNÁČEK ŘÍČNÍ, *Alcedo atthis L.*

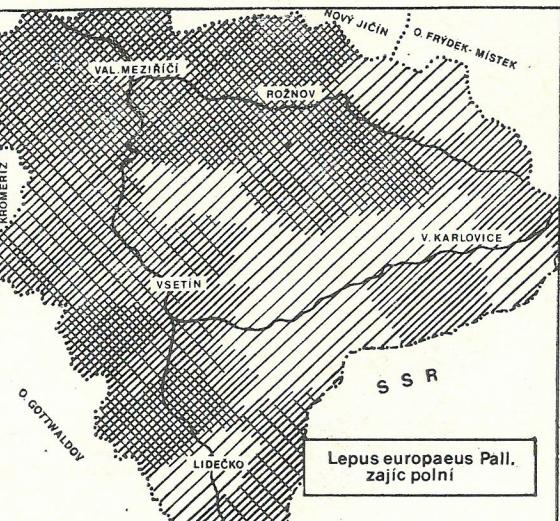
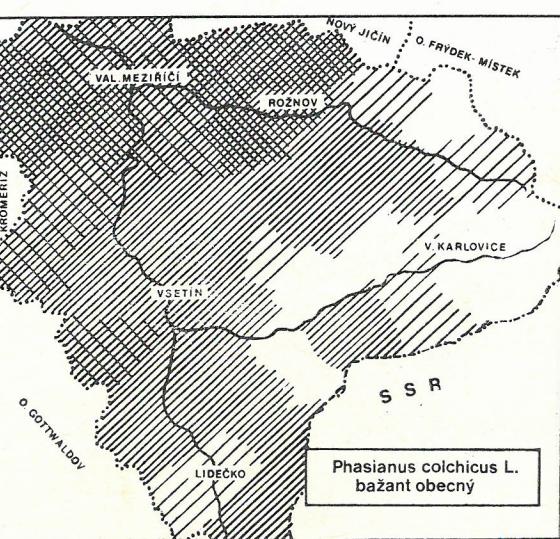
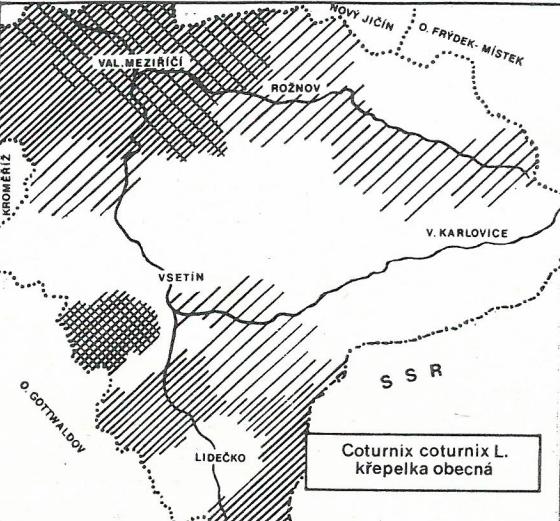
Výskyt: Svým výskytem je těsně ekologicky vázána na vodní toky. Nejvyšší hustoty dosahuje v okolí Vsetína a Hovězí, polohám nad 650 m se vyhýbá. Výskyt tohoto druhu je ohrožen zejména v souvislosti s melioračními úpravami pobřežních pásů vodních toků.

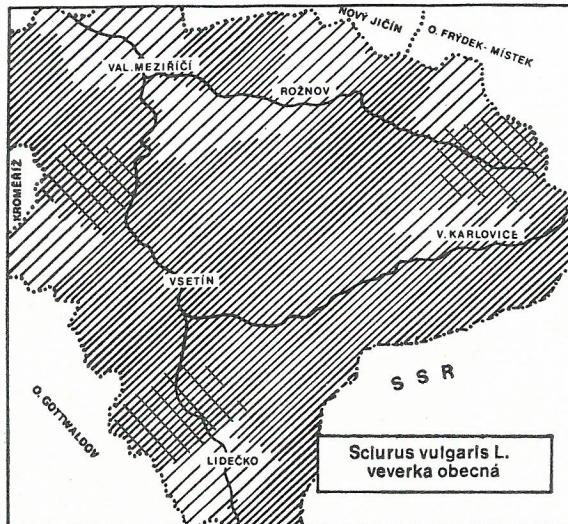
DUDEK CHOCHOLATÝ, *Upupa epops L.*

Výskyt: Dudek chocholatý je v naší oblasti obyvatel řídkým. Pozorován pravidelně na tahu u Hustopeč nad Bečvou, Police (ing. Hybler), v okolí Jablunky (V. Holáň, úst. sdělení), Pržna a Vsetína (ing. Bureš) a ve větším počtu v Podtatém na Karlovicku. Hnízdění dosud nezjištěno.

KRKAVEC VELKÝ, *Corvus corax L.*

Výskyt: Po několika letech se opakující výskyt jednoho páru, hlášen z katastru Prostř. Bečvy (Radhošťská skupina, lok. Hrabičky). Hnízdění je předpokládáno, zatím však nebylo prokázáno. Dle ústního sdělení L. Brabce fotografoval krkavce T. Kašpar na Bystřičce. Údaje o výskytu v Malých Karlovicích a na Rožnovsku jsou neověřené a zdají se mylné.

ONDATRA PIŽMOVÁ, *Ondatra zibethica* (L.)

Výskyt: Podle ústního sdělení ing. Bureše poměrně hojný v polích Jasenice, Kychová a Hovězí. OLIVA (1972) pozoroval ořešníky v katastru Prlova.

SOJKA OBECNÁ, *Garrulus glandarius* L.

Výskyt: Jediný z havranovitých, vázaný po celý rok na lesy (PFEFFER 1954). V našem rajónu běžně rozšířen, zvl. hojná v biocenózách s pannonskými prvky, ve vegetačních stupních s převahou dubu, které jsou pro ni z hlediska úživnosti nejvhodnější.

JEŽEK VÝCHODNÍ, *Erinaceus roumanicus* Barr.-Ham.

Výskyt: Rozšířen v celém rajónu, většinou s klasifikací hustoty: méně hojný. Nejčastější oběť silničního provozu ve zdejší oblasti. Podle mnoha provedených orientačních zjištění je zastoupen pouze druh *Erinaceus roumanicus* Barr.-Ham.

ZAJÍC POLNÍ, *Lepus europaeus* Pall. (mapka 12)

Hustota: I. 0,74–3,00 ex./km², II. 3,01–5,00 ex./km², III. 5,01–10,00 ex./km², IV. 10,01 a více ex./km².

Výskyt: V naší oblasti rozšířen poměrně značně. Hustota rozšíření odpovídá zjištěním z východních Čech (RYBÁŘ 1972). Relativně menší počty jsou v kopcovitém zalesněném terénu. Nejvyšší hustotu vykazuje v nadm. výškách do 500 m.

KRÁLÍK DIVOKÝ, *Oryctolagus cuniculus* (L.)

Výskyt: Žije v poměrně malých počtech v nadmořských výškách do 500 m. V našem regionu nalézá příznivé podmínky zejména na Valašskomeziříčsku. Ostrůvkovitý výskyt hlášen z prostoru Vsetína, Liptálu a Pozděchova. Zdejší stavky králiků divokých jsou silně zredukovaný po dvojí vlně myxomatické nákazy (1956 a 1963).

VEVERKA OBECNÁ, *Sciurus vulgaris* L. (mapka 13)

Hustota: I. ojedinělá, II. méně hojná, III. hojná.

Výskyt: Podobně jako na ostatním území republiky je veverka i v naší oblasti běžně rozšířeným druhem. Její výskyt je na celém teritoriu rovnoměrný. Síla populací však bývá ovlivňována potravními možnostmi (semenné roky smrku) a epidemiologickými onemocněními (PFEFFER 1954).

SYSEL OBECNÝ, *Citellus citellus* (L.)

Výskyt: Sysel není pro naši oblast typický. Je rozšířen (?) pouze ostrůvkovitě s klasifikací hustoty: ojedinělý. Pozoruhodné je, že tento teplomilný stepní druh je hlášen i z míst s nadmořskou výškou až 800 m (Karolinka, Podtaté). Údaje bude nutno ověřit speciálním průzkumem.

PLCH LESNÍ, *Dryomys nitedula* (Pallas)

PLŠÍK LÍSKOVÝ, *Muscardinus avellanarius* (L.) Výskyt: Svým nenápadným způsobem života unikají plši často pozornosti. Ze čtyř druhů žijících na území naší republiky bezpečně zjištěn PLŠÍK LÍSKOVÝ (*Muscardinus avellanarius* L.) v Podtatém na Karlovicku, Halenkově, na Bystřičce a v Mikulůvce (V. Holáň, ústní sdělení). Dále pak PLCH LESNÍ, (*Dryomys nitedula* Päll.) hlášen z Podtatého, Halenkova a Zašové. Brabec (ústí sděl.) udává jeho výskyt v katastru Velké Lhoty (fotografován T. Kašparem).

KŘEČEK POLNÍ, *Cricetus cricetus* L.

Výskyt: Zvíře kulturních stepí nížin a podhůří. Rozšířen v nepatrném množství v nadmořských výškách do 600 m. V naší oblasti nachází vhodné prostředí pouze zřídk (Krhoušová?).

ONDATRA PIŽMOVÁ, *Ondatra zibethica* (L.) (mapka 14)

Hustota: I. ojedinělá, II. méně hojná. Výskyt: Tento adaptabilní druh je svým způsobem života vázán na vodní toky a nádrže. V našem území rozšířen všude v místech s nadmořskou výškou do 700 m. Je zajímavé, že výskyt ondatry není hlášen z okolí vodní nádrže Bystřička.

KOČKA DIVOKÁ, *Felis silvestris* Schreber

Výskyt: Patří k druhům, jimž v naší oblasti hrozí vyhynutí. Přes velmi nízké početní stavy byla v posledních dvaceti letech jako potravní konkurenční zatlačena expandujícím rysem. V zimě 1967-68 registrovány 2 zástřely v polích Velké Karlovice (O. Zvěřina, úst. sděl.). V posledním roce hlášen zástrel z Vrančí. V září 1969 byl střelen samec v katastru Vigantic. Na jaře 1971 nalezena v údolí Uheršká kočka divoká ubitá klackem. Veterinárním vyšetřením zjištěn pozitivní nález vztekliny (dle ing. Bureše).

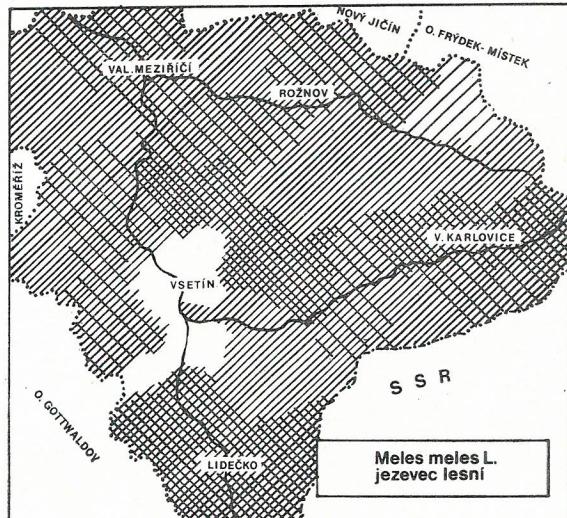
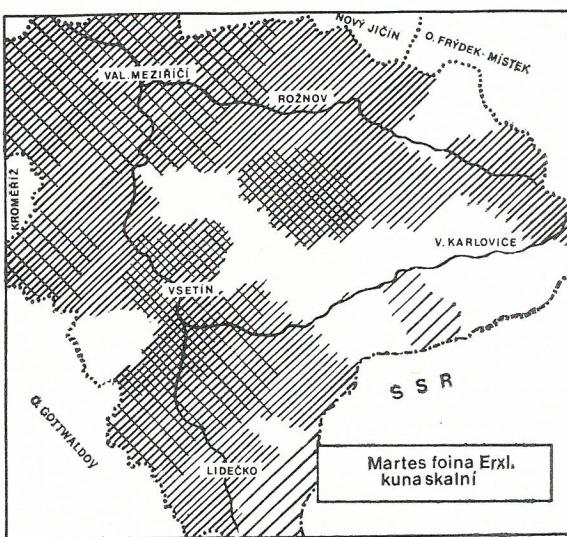
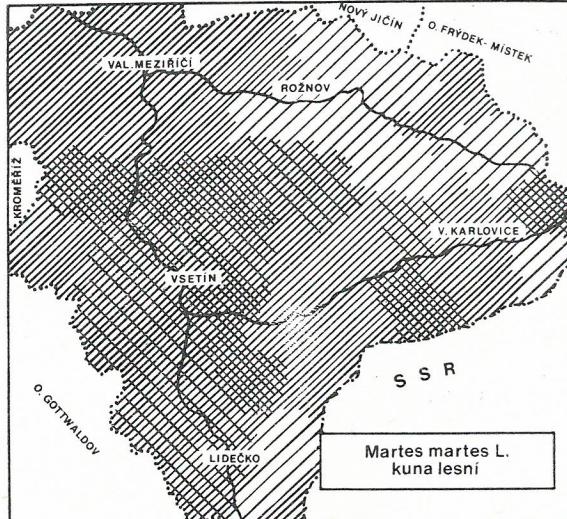
RYS OSTROVID, *Lynx lynx* L.

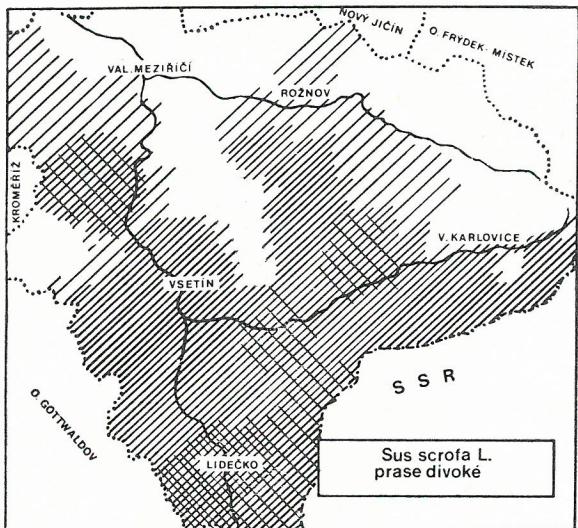
Výskyt: V naší republice došlo v poválečných letech k migraci rysa do bohatých srnčích rezervů na západ (fronta?). První hlášení pochází z prostoru Prostřední Bečvy (1948). Podle HAVLASE (1961) je rys na Rožnovsku od roku 1952 zvěří stálou. Kulminačního bodu dosáhla expasn rysa na západ v Moravskoslezských Beskydech v r. 1958 (30 ks) (KUNC 1968). V posledních letech je rys pozorován pouze náhodně a je otázka, zda vůbec dnes v této oblasti ještě žije. Tuto skutečnost můžeme přičítat zintensivnění rekreačního ruchu a především bezohlednému pronásledování člověkem.

LISKA OBECNA, *Vulpes vulpes* L. (mapka 15)

Hustota: I. 0,25–0,50 ex./km², II. 0,51–1,00 ex./km², III. 1,01–1,50 ex./km², IV. 1,51 a více ex./km².

Výskyt: Členitý terén a bohaté zalesnění poskytuje lišce na Valašsku velmi příhodné životní

prostředí. Přes opakující se epidemie vztekliny v posledních letech se vyskytuje v celém rajónu v poměrně značné hustotě. Nejvyšší stavy jsou v zalesněné hřebenové oblasti Vsetínských vrchů a na Karlovicku. Za zmínku stojí skutečnost, že v r. 1970 bylo v našem rajónu zaznamenáno největší rozšíření vztekliny lišek na celém území ČSR (dle statistiky, O. Zvěřina).

MÝVALOVEC KUNÍ, *Nyctereutes procyonoides* (Gray.)

Výskyt: Tato psovitá šelma, svým původem z Mandžuska a Poamuří byla ve 30. letech vysazena v evropské části RSFSR a v Pobaltských republikách. Na území Slovenska infiltruje Pottiskou nížinou (první záštěl 1943). Na Moravu proniká z Polska povodím Odry. Nejvyšší stavy zjištěny na Osoblážsku (HAVLAS 1964). Na našem území žije 2 ks v prostoru Horní Bečvy.

KUNA LESNÍ, *Martes martes* L. (mapka 16)

Hustota: I. 0,17—0,20 ex./km², II. 0,21—0,40 ex./km², III. 0,41—0,60 ex./km², IV. 0,61 a více ex./km².

Výskyt: Obývá celé sledované území bez zretele na hypsometrické členění terénu. Podle našich údajů jsou početní stavy kun lesních v naší oblasti poněkud vyšší než v jiných oblastech republiky s podobnými životními podmínkami (KOLÁŘ 1958).

KUNA SKALNÍ, *Martes foina* (ERXL.) (mapka 17)

Hustota: I. 0,06—0,10 ex./km², II. 0,11—0,30 ex./km², III. 0,31—0,50 ex./km², IV. 0,51 a více ex./km².

Výskyt: Proti předcházejícímu druhu jsou početní stavy kun skalních vyšší zejména v okolí lidských sídlišť. V místech společného výskytu s kounou lesní jsou její stavy relativně nižší. Bez zajímavosti není její poměrně vysoká hustota v oblasti Val. Meziříčí. Naproti tomu v Karlovickém údolí úplně chybí.

VYDRA ŘÍČNÍ, *Lutra lutra* L.

Výskyt: Podobně jako na ostatním území ČSSR je vydra druhem ohroženým. Její životní podmínky jsou nepříznivě ovlivněny zejména regulací vodních toků a intensivním pstruhovým hospodářstvím v povodí Bečvy. Námi zjištěný počet 11 ks ostře kontrastuje s údaji rybářské organizace (49 ks).

JEZVEC LESNÍ, *Meles meles* (L.) (mapka 18)

Hustota: I. 0,07—0,10 ex./km², II. 0,11—0,25 ex./km², III. 0,26—0,50 ex./km², IV. 0,51 a více ex./km².

Výskyt: Rozšířen v celém rajónu v poměrně značné hustotě. Vzhledem k nočnímu způsobu života uniká pozornosti. Početně nejsilnější populace jsou hlášeny z Karlovicka, okoli Pulčína a Kláštovského hřebene.

PRASE DIVOKÉ, *Sus scrofa* L. (mapka 19)

Hustota: I. 0,04—0,10 ex./km², II. 0,11—0,40 ex./km², III. 0,41—1,00 ex./km², IV. 1,01 a více ex./km².

Výskyt: Rozsáhlé smíšené lesy se značným podílem buku, členitý terén a rozvinutý způsob pasekářského hospodaření poskytuje rozvoji tohoto druhu velmi příhodné podmínky. Stavy černé zvěře jsou v naší oblasti relativně vyšší než v prostoru východních Čech (srov. RYBÁŘ 1972). Nejvyšší hustoty populací dosahuje druh v části území korespondující se Slovenskem (Javorníky a Kláštovský hřeben).

JELEN EVROPSKÝ, *Cervus elaphus* L. (mapka 20)

Hustota: I. 0,09—0,10 ex./km², II. 0,11—0,50 ex./km², III. 0,51—1,00 ex./km², IV. 1,01 a více ex./km².

Výskyt: Stavy jelení zvěře jsou poměrně vyšoké, zejména v oblastech se souvislým zalesněním v nadm. výšce nad 500 m. Početně nejsilnější populace uváděny v Javorníkách, Veřovických vrších a Radhošťské skupině. Vzhledem k pečlivému výběru a celoroční péči má i kvalita trofejí vzestupnou úroveň (Podfaté, Léškové, Prostř. Bečva).

DANĚK SKVRNITÝ, *Dama dama* (L.)

Výskyt: Plemený materiál z obory na Hukvaldech vysazen v r. 1964 v katastru Poličné. V polích, sousedících s bývalou oborou v Rajnochovicích jako zvěř přechodná.

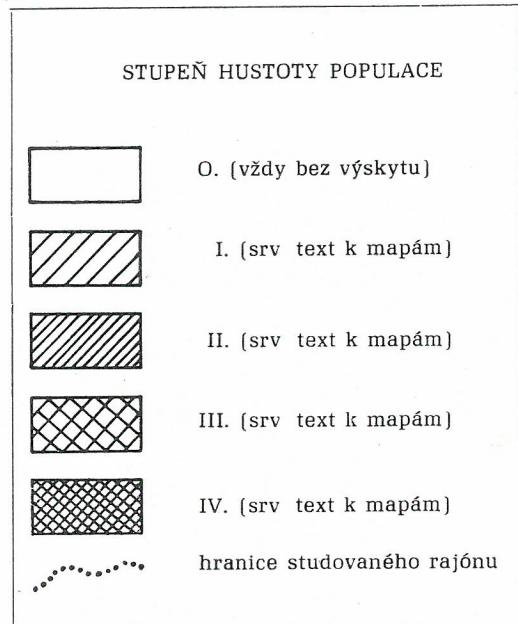
SRNEC OBECNÝ, *Capreolus capreolus* (L.) (mapka 21)

Hustota: I. 1,00—2,50 ex./km², II. 2,51—3,50 ex./km², III. 3,51—5,00 ex./km², IV. 5,01 a více ex./km².

Výskyt: Obývá celé zkoumané území v poměrně značné hustotě. V souladu s celkovým vývojovým trendem druhu inklinuje k migraci do polních biotopů. Asi na 2/3 našeho území zjištěna téměř dvojnásobná hustota populací, než odpovídá průměrům v oblasti východních Čech (srov. RYBÁŘ 1972).

OVCE MUFLON, *Ovis musimon* L.

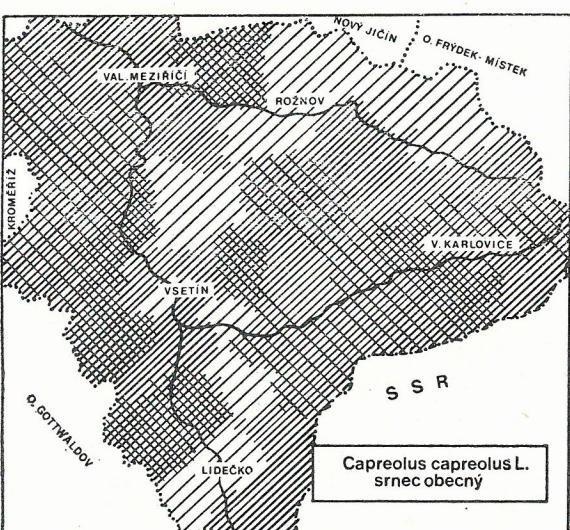
Výskyt: V r. 1949 vysazen uměle v polích Jasenice a Bystřička. V okolních polích pouze jako zvěř přechodná. K problematice aklimatizace a introdukce muflona na Vsetínsku se vrátím v samostatném příspěvku.

ZÁVĚR

V posledních desetiletích se soustředuje zájem společnosti na ochranu přírody a jejího zdrojů. Jednou z možností posouzení stupně narušení i objektivního vyhodnocení perspektivních zásahů do přírodního prostředí je biologická indikace. V této práci předkládám orientační informace o hustotě populací některých druhů Vertebrat vsetínského okresu. Materiál jsem získal na základě dotazníkové akce provedené na polích LZ Vsetín, Velké Karlovice, Rožnov pod Radhoštěm a Brumov. Získal jsem informace o 52 druzích obratlovců, které jsem zpracoval ve 34 mapových podkladech. Z nich předkládám 21 v přiložených mapkách s poznámkami ke každému druhu. Stupeň výskytu příslušného druhu je v mapě vyjádřen šrafováním. U druhů nápadných, příp. sledovaných z hlediska myslivosti je v legendě uvedena relativní hustota druhu v počtu ex./1 km². U druhů, jejichž skrytý způsob života neumožňuje přesné uvedení počtu jedinců, jsem stupeň hustoty vyjádřil termíny: ojedinělý, méně hojný, hojný (viz legenda k mapám). Základní informace o dalších druzích uvádím jen v poznámkách. Na základě předběžného vyhodnocení získaných údajů lze konstatovat, že:

1. Oblast Vsetínských vrchů a přilehlých pohoří je civilisačními zásahy člověka narušena v mnohem větší míře, než se dosud všeobecně soudí (intensivní turistický a rekreační ruch, chatová zástavba, regulace vodních toků, che-

mizace zemědělské a lesní výroby, meliorační zásahy, komunikační zpřístupnění lesních komplexů za účelem těžby atd.).

2. Rozhodujícím faktorem rozšíření živočišného druhu není jen hypsometrické členění terénu, ale především ekologická vazba na individuální podmínky lokalit (úživnost, mikroklima, vztah k biogeocenozám apod.).

3. Po staletí vžitý způsob pasekářského hospodaření v této oblasti umožnil infiltraci některých druhů do vyšších poloh (*Citellus citellus* [L.]).

4. Některé živočišné druhy jsou rozšířeny poměrně méně, než se předpokládalo (*Ciconia ciconia* [L.]), *Accipiter nisus* (L.), *Perdix perdix* (L.), *Tetrastes bonasia* (L.). V posledních letech rapidně klesají stavy dravců.

5. Maximální pozornost a důsledné ochrany vyžadují druhy vymírající (*Ciconia nigra* (L.), *Falco subbuteo* L., *Tetrao urogallus* L., *Corvus corax* L., *Lutra lutra* L., *Lynx lynx* L., *Felis silvestris* Schreber).

6. Vysoká srážkovost a vyloženě perhumidní charakter východní části naší oblasti neumožňuje rozšíření některých druhů (*Phasianus colchicus* [L.]).

7. Podle provedených orientačních zjištění se v našem rajónu vyskytuje pouze ježek východní, *Ereinaceus roumanicus* Barr.-Ham.

8. Hustota některých druhů je na našem území relativně vyšší než v jiných oblastech ČSR s podobnými životními podmínkami (*Buteo buteo* (L.), *Lepus europaeus* Pall., *Vulpes vulpes* L., *Meles meles* [L.]), případně v posledních letech mírně stoupá (*Columba palumbus* L., *Sus scrofa* L., *Nyctereutes procyonoides* [Gray.]). Na vzestupu je i kvalita zvěře srnčí (*Capreolus capreolus* [L.]) a jelení (*Cervus elaphus* [L.]) na Karlovicku a Věřovických vrších.

Závěry z uvedeného výzkumu dostatečně prokazují nutnost některých konkrétních kroků pro zachování optimální skladby živočišných druhů a zachování některých druhů vůbec. Je nutné přistoupit k užší spolupráci hospodářských i zájmových organizací a národních výborů s orgány ochrany přírody, účinněji využívat biologických prostředků v boji proti škůdcům, důsledně respektovat vyhlášky a ostatní opatření k ochraně fauny a ochranářské expertyz, zvýšit účinnost osvětových akcí věnovaných ochraně přírody a životního prostředí (místní a okresní tisk, přednášky Socialistické akademie apod.), rozšířit vyučování ochrany přírody se zaměřením na regionální zvláštnosti naší oblasti (zájmové kroužky, nepovinné předměty), zvláště pak v souvislosti se začleněním našeho regionu do chráněné krajinné oblasti Beskydy — Valašsko.

Údaje uvedené v tomto příspěvku jsou součástí materiálu, který bude v následujícím období dále zpracováván z hlediska ekologických nároků jednotlivých druhů ve vztahu k biogeocenozám. Po podrobném vyhodnocení budou o získaných zjištěních informovat v dalším příspěvku.

ZUSAMMENFASSUNG

In den letzten Jahrzehnten wurden die Umweltfragen und der damit eng verbundene Naturschutz ein zentrales Problem der modernen Gesellschaft. Es gibt bereits biologische Merkmale, mit deren Hilfe sich der Zerstörungsgrad und das Fortschreiten der Störungsprozesse wissenschaftlich erfassen lassen. In dieser Arbeit werden Grundinformationen über die Verbreitungsdichte einiger Wirbeltierarten des Vsetíner Bezirkes vorgelegt. Die Forschungsergebnisse wurden durch eine Umfrageaktion in den Forstrevieren Vsetín, Velké Karlovice, Rožnov pod Radhoštěm und Brumov gewonnen und erfassten 52 Wirbeltierarten: *Salamandra salamandra* L., *Natrix natrix* (L.), *Vipera berus* (L.), *Ciconia ciconia* (L.), *Ciconia nigra* (L.) *Milvus migrans* (Boddart), *Accipiter nisus* (L.), *Accipiter gentilis* (L.), *Buteo buteo* (L.), *Buteo lagopus* (Pontopp.), *Aquila pomarina* Brehm., *Falco peregrinus* Tun., *Falco subbuteo* L., *Falco tinnunculus* L., *Tetrao urogallus* L., *Lyrurus tetrix* L., *Tetrastes bonasia* (L.), *Perdix perdix* (L.) *Coturnix coturnix* L., *Phasianus colchicus* (L.), *Scopula rusticola* L., *Columba palumbus* (L.), *Tyto alba* Scop., *Strix aluco* L., *Bubo bubo* (L.), *Alcedo atthis* L., *Upupa epops* L., *Corvus corax* L., *Nucifraga caryocatactes* (L.), *Garrulus glandarius* L., *Ereinaceus roumanicus* Barr.-Ham., *Lepus europaeus* Pall., *Oryctolagus cuniculus* (L.), *Sciurus vulgaris* L., *Citellus citellus* (L.), *Dryomys nitedula* (Pallas), *Muscardinus avellanarius* (L.), *Cricetus cricetus* L., *Ondatra zibethica* (L.), *Felis silvestris* Schreber, *Lynx lynx* L., *Vulpes vulpes* L., *Nyctereutes procyonoides* (Gray.), *Martes martes* (L.), *Martes foina* (ERXL.), *Lutra lutra* L., *Meles meles* (L.), *Sus scrofa* L., *Cervus elaphus* L., *Dama dama* (L.), *Capreolus capreolus* (L.), *Ovis musimon* L., die in 34 Farbkarten verarbeitet wurden. Hier werden bloss die Ergebnisse über 21 Wirbeltierarten in Karten mit Ergänzungstexten vorgelegt. Die Verbreitungsdichte der Arten ist in den Karten durch Schraffierung dargestellt. Bei besonders interessanten, für das Jagdwesen bedeutenden Arten ist im Ergänzungstext auch die relative Verbreitungsdichte im Masse Ex./1 km² angegeben. Bei den Arten, deren Schlupfleben eine genaue zahlenmässige Feststellung der Verbreitung unmöglich macht, hat man sich auf Bezeichnungen, wie: vereinzelt, weniger häufig, häufig (siehe Ergänzungstexte) beschränken müssen. Die wichtigsten Informationen über die anderen Wirbeltierarten sind nur kurz zusammengefasst worden.

Als Zusammenfassung der gewonnenen Ergebnisse kann folgendes bereits festgestellt werden:

1. Das Vsetíner Bergland, zusammen mit den umliegenden Gebieten ist durch die fortschreitenden Zivilisationsprozesse, wie z. B. ein intensiver Touristenverkehr, die Errichtung neuer Naherholungszentren, Wasserregulationsarbeiten, der intensive Gebrauch von Chemikalien in der Land- und Forstwirtschaft, Meliorationsarbeiten, der Ausbau der Transportwege zu Forstwirtschaftszwecken, usw., bereits in einem weit grösseren Masse in Mitleidenschaft gezogen worden, als es früher angenommen wurde.
2. Der Entscheidungsfaktor der Verbreitung der Tierart ist nicht nur in den hypsometrischen Geländeformen zu suchen, sondern vor allem in den Wechselbeziehungen der einzelnen Tierarten unter sich und der Umwelt, wobei auch individuelle Lokalverhältnisse ihre Rolle spielen (Lebensbedingungen, Mikroklima, das Verhältnis zu den Biogeozonen usw.).
3. Die für das ganze Gebiet charakteristische und jahrhundertealte Besiedlungsform und die damit zusammenhängende Bewirtschaftung des Rodeackers („pasekářství“) erwirkten die Infiltration einiger Arten höhere Lagen (z. B. *Citellus citellus* L.).
4. Einige Tierarten sind weniger verbreitet als allgemein angenommen wurde (z. B. *Ciconia ciconia* (L.), *Accipiter nisus* (L.), *Perdix perdix* (L.), *Tetrastes bonasia* (L.)). In den letzten Jahren zeigt die Zahl der Raubvögel eine absteigende Tendenz.
5. Eine maximale Aufmerksamkeit und weitgehende Schutzmassnahmen erfordern die aussterbenden Arten (*Ciconia nigra* (L.), *Falco subbuteo* L., *Tetrao urogallus* L., *Corvus corax* L., *Lutra lutra* L., *Lynx lynx* L., *Felis Corvus corax* L., *Lutra lutra* L., *Lynx lynx* L., *Felis silvestris* Schreber).

6. Die hohen Niederschlagswerte und der starke hydro-metrische Charakter der Ostteile unseres Gebietes verhindert die Verbreitung einiger Arten (z. B. *Phasianus colchicus* [L.]).

7. Die durchgeführten Ermittlungen bestätigen bloss das Vorkommen von Ostigel in unserem Gebiet (*Erinaceus roumanicus* Barr.-Ham.).

8. Die Verbreitungsdichte einiger Arten liegt bei uns relativ höher als in einigen anderen Gebieten der ČSR mit ähnlichen Lebensbedingungen (z. B. *Buteo buteo* [L.], *Lepus europaeus* Pall., *Vulpes vulpes* L., *Meles meles* [L.]). Einige Arten zeigen in den letzten Jahren eine leichte Steigerungstendenz (z. B. *Columba palumbus* L., *Sus scrofa* L., *Nyctereutes procyonoides* [Gray.]). Auch der Rehwild (*Capreolus capreolus* L.) und der Hirschbestand (*Cervus elaphus* L.) zeigen in der Umgebung von Velké Karlovice und des Věřovice - Gebirges eine bessere Qualität.

9. Deshalb schlage ich vor: a) Eine bessere Zusammenarbeit der Wirtschaftsorganisationen, der Interessengemeinschaften und der Verwaltungsbehörden mit dem Naturschutzorganen. b) Die intensivere Ausnutzung des biologischen Kampfes gegen die Schädlinge. c) Die folgerichtige Einhaltung der Naturschutzverordnungen und — gesetze. d) Bessere Aufklärungsarbeit unter der Bevölkerung (durch Lokalpresse, Vorträge usw.). e) Die Erweiterung des Schulunterrichts durch Naturschutzhämatik im Hinblick auf die Besonderheiten unseres Gebietes (z. B. Interessenzirkel, Wahlrächer, usw.). f) Als positives Ergebniss kann bereits die Eingliederung des Bezirkes in das Naturschutzgebiet Beskydy — Valašsko betrachtet werden.

Die angeführten Angaben sind Teilergebnisse, die in der nächsten Zeit aus der Hinsicht der Ekologie der einzelnen Arten im Verhältnis zu den Biogeozonen weiter verarbeitet werden sollen. Nach abgeschlossener Auswertungsarbeit werden die weiteren Ergebnisse in einem nächsten Beitrag bekanntgegeben.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BOROVÍČKA Jiří (Bor), 1972: Nový obyvatel muzea. Kulturní zpravodaj Valašského Meziříčí č. 11.
BRABEC L. a KASPAR T., 1972: Poznámky k výskytu micromammalií okolo Valašského Meziříčí. PRÁCE Vlastivědného ústavu Vsetín, 1972 — květen, str. 37—39.
CEDIDLÁ Josef, 1959: O čížbě a chytání ptáků u nás na Vsacku. Valašské VIII, 1959—1961, str. 63—65.
ČABART J., 1958: Vývoj české myslivosti. Praha 1958.
DĚDINA V., 1935: Tah ptačí na Valašsku r. 1933. Sborník Musejní společnosti ve Val. Meziříčí č. 12.
DOUCHA F. a kol., 1938: Okres vsetínský, obraz přírodní, kulturní a hospodářský. Vsetín 1938.
FERIÁNC O., 1965: Vtáky 1, 2. Stavovce Slovenska II, III. Bratislava, SAV 1965.
FERIÁNOVÁ Z., 1955: Rozšírenie niektorých vzácnych druhov cicavcov na Slovensku. Práce II. sekcie SAV, sekcia biol., sv. 1 č. 3.
FERIÁNOVÁ-MASÁROVÁ Z. a V. HANÁK, 1965: Stavovce Slovenska IV. Cicavce. Bratislava.
GAFFREY G., 1961: Merkmale der wildlebenden Säugetiere Mitteleuropas. Leipzig.
HANÁK V., 1987: Verzeichnis der Säugetiere der Tschechoslowakei. — Säugetierkdl. Mitt. München, 15/3:193-221.
HAVLAS M., 1961: Rysi v Moravskoslezských Beskydách (Die Luchse in Mährisch-schlesischen Beskydach) Přírodovědný časopis slezský, Opava, XXII/2:271—278.
HAVLAS M., 1963: Výskyt vydry (Lutra lutra L.) v Beskydach (Vorkommen der Fischotter (Lutra lutra L.) in den Beskyden). Časopis Slezského musea, Opava, XII A: 37—50.

Kočka divoká, *Felis silvestris* Schreber — Vigantice, foto ing. Hybler, září 1969.

HAVLAS M. a V. BORŮVKA, 1964: Výskyt mývalovce kyního (*Nyctereutes procyonoides* Gray.) na území Severomoravského kraje. (Das Auftreten des Marderhundes [*Nyctereutes procyonoides* Gray.] im Gebiete des Nordmährischen Kreises.) Časopis Slezského musea, Opava, XIII A/2:185–191.

HENDRYCH V., 1966: Myslivecká zoologie in. Kol. Myslivost, p. 30–165, SZN Praha.

HOLÁN V., 1969: Zpráva o výsledcích pozorování zpěvného ptactva v okolí Vsetína. (Maturitní práce, Gymnázium Vsetín inv. č. Bi-1408).

JANDA J., 1899: Kalendář jarního tahu ptáčího z okolí Val. Meziříčí. Zpr. stát. reál. gymnasia ve Val. Meziříčí.

JIRSIČ J., 1941: Naši dravci. Praha.

KALUŽA J., 1966: Stopami rysa ostrovida. Bratislava.

KOLEKTIV, 1955: Lesnický a myslivecký atlas. Praha.

KRATOCHVÍL J., 1966: Zur Frage der Verbreitung des Igels (*Erinaceus* in der ČSSR). Zool. listy, 15/4:291–304.

KUČÍREK L., 1972: Šíření kosa horského na Vsetínsku. Ochrana přírody, Praha, roč. XXVII/8:128–132.

KUNC L., 1968: Úbytek beskydských rysů. — Živa, Praha, 18/1:39.

KUX Z., 1955: Rysi na Valašsku. Valašsko, Brno, 4:63.

LÁC J., 1968: Obojživelníky a plazy in Stavovce Slovenska I, Bratislava.

LOCHMAN J., 1971: Hodnocení stavu muflonu zvěře v ČSR. Myslivost, 1/71:3–5.

MĀŘAN J., 1954: Zvířena československé republiky s hlediskem ochrany přírody a krajiny. In: Veselý J. et al., 1954: Ochrana československé přírody a krajiny II:410–540. Praha.

MOHR E., 1954: Die freilebenden Nagetiere Deutschlands. 3. Aufl., Jena 1954.

NOVIKOV G. A., 1953: Praktikum polní ekologie suchozemských obratlovků. NČSAV, Praha.

OLIVA Z., 1972: Príspěvek ke znalosti avifauny fryštácké kotliny a vizerovické pahorkatiny. Dipl. práce. Kat. biol. živočichů a člověka PF UJEP, Brno.

PETRÁŠ O., 1955: Divoká kočka na Vsetínsku. Myslivost, Praha, 1955/3:46.

PFEFFER A., 1954: Lesnická zoologie, d. III. SZN Praha.

RANDÝSEK Robert (rn), 1972: Ostudný výstrel. Nové Valašsko, roč. XXII č. 33 z 23. 8. 1972.

REZEK Jan, 1936: Příroda na Valašsku jindy a nyní. Lubina XXIV č. 8 z 21. 2. 1936.

RYBÁŘ P., 1971: Dotazník v chranářském mapování. Ochrana přírody, XXVI/7:153–158.

RYBÁŘ P., 1972: Předběžná zpráva o rozšíření některých obratlovků ve východních Čechách. Práce a studie — Přír., Pardubice, 4/1972:101–140.

SKRÁŠEK F., 1957: Poznámky k výskytu jelena, kočky divoké a výdry v Gottwaldovském kraji. Zpr. Kraj. musea Gottwaldov 1957: 4–5, 19–21.

SKRÁŠEK F., 1957: Rysi v Gottwaldovském kraji. Gottwaldov, Gottwaldov, 1:9.

SKUTIL J., 1938: Galášovy zprávy o východomor. zvířeně z poč. minulého století. Záhor. kronika 19 (1938–37):110–114, 23 (1937–38):28–30.

SVOBODA S., 1960: Príspěvek k poznání ptactva Beskyd. Přírodověd. sbor. Gottwaldov.

ŠTĚPÁNEK O., 1950: Klíč k určování našich obratlovků. — Praha.

TÁLSKÝ J., 1902: Něco o ptactvu v Moravskoslezských sbor. mus. spol. Val. Meziříčí 11 (1902), č. 9–10, 56–59.

TÁLSKÝ J., 1904: Pozorování tahu ptactva na Valašsku r. 1901 a 1902, Sbor. mus. spol. ve Val. Meziříčí 11 (1904):20–24.

TEREBA J., 1877: Hlasní a dýchací ústrojí ptáčí. Zpr. stát. reál. gymn. ve Val. Meziříčí.

TESÁR Z., 1963: Príspěvek k poznání ptactva, Severomoravského kraje. — Acta musei Silesiae, series A, XII—1963, Opava, ČSSR.

TRÍŠKA J., 1962: Ochranařské mapování, in Metodické materiály KSSPP POP Východočeského kraje v Pardubicích, I/1966:8–34.

ZICHÁČEK V., 1972: Přátelům valašské přírody. — Nové Valašsko, r. XXII, č. 36.

ZICHÁČEK V., 1973: Rok valašskou přírodou (seriál) — Nové Valašsko, r. XXIII, č. 1–52.

ZIMMERMANN K., 1967: Säugetiere-Mammalia in: Stressemann: Exkursionsfauna, Wirbeltiere, p. p. 283–328.

ZVĚŘINA O., 1956: Rysi usmrcený vlakem. Myslivost — 12:188.

Z NOVÉ LITERATURY O VALAŠSKU

LADISLAV BALETKA

Publikační a ediční činnost byla v roce 1971 velmi bohatá a pestrá. Je potěšitelné, že vznutí množství literatury, vydávané na území našeho okresu.

Prací, která přesahuje význam regionální literatury, je **Almanach ke 100. výročí gymnasia ve Valašském Meziříčí**, (Val. Meziříčí 1971, 161 str. + přílohy). Almanach se opravdu vydal, čemuž nasvědčuje okolnost, že byl ihned po vydání rozebrán. Tvoří jej dvě části — jednak populárně zpracované příspěvky o přenosu absolventů školy v jednotlivých vědních obozech a druhá část je vzpomínková. Z první části jsou nejzajímavější příspěvky Františka Vlkovského, Jiřího Demla, Žofie Kodlové a Miloslava Baláše. Almanach je vyzdoven kresbami absolventa školy národ. umělce Adolfa Zábranského a akad. malířky Marie Bognerové, která provedla také grafickou úpravu. Samostatnou přílohu k almanachu tvoří publikace od Ladislava Baletky, **Valašské Meziříčí — čerty o vývoji města a jeho památkách**, (72 str.). Na 17 stranách textu autor stručně popisuje dějiny města se zřetelem k jeho stavebnímu vývoji a str. 19–28 je věnována meziříčským památkám. Publikaci doplňuje soubor 52 fotografií Val. Meziříčí pořízených v posledních 100 letech.

V příloze Kulturního zpravodaje města Val. Meziříčí vycházel v roce 1971 už 3. ročník sborníku nazvaného **Valašské Meziříčí od minulosti k dnešku**. Obsahuje tyto příspěvky: Počátky Valašského Meziříčí a Krásna a listina Kortelangova z r. 1377 (str. 5–8, od L. Baletky), Péče o čtenáře ve Val. Meziříčí v letech 1861–1927 (str. 9–40) od Jiřího Demla (příspěvek je věnován 100. výročí vzniku první veřejné meziříčské knihovny), a dále pak tyto články L. Baletky: O pečetích a znacích města Val. Meziříčí a městečka Krásna (str. 41–52) a Příspěvek k dějinám zdravotnictví ve Val. Meziříčí do roku 1850 (str. 53–75), který je věnován meziříčským lázním, lazebníkům, ranchojičům, lékařům, apatykám, lékárňám, lékárničkám a porodním bábám, které se v Meziříčí vystřídaly do roku 1850. Nevšední význam pro poznání minulosti našeho kraje má sborník **Valašská revoluční**, vydaný k 50. výročí vzniku KSČ Vlastivědným ústavem ve Vsetíně pod redakcí prom. hist. Roberta Randýška.

Rada příspěvků k historii a národopisu Valašska byla vydána také mimo hranice našeho okresu. J. Skulina si v příspěvku **Stratifikace salašnických termínů v oblasti moravskoslezských Beskyd** (Slezský sborník r. 69, 1971, str. 297–305), všímá názvů salašnických míst, názvů ovcí, označení lidí zaměstnaných v salašnické výrobě, jejich profesí a oděvů atd. Dochází k závěru, že salašnická terminologie prodělávala vývoj sama o sobě spolu se salašnickým hospodařením, že není stabilní a v růz-

ných částech Karpat, že probíhal její vývoj jinak. Podle J. Skuliny je řada salašnických slov rumunského původu (salaš, košár, pajta, strunga, krdel, vakeša, kornuta, šutý (beran), nálbija, grapa, gráň, pírf, fujara, geleta, klag, brynya, žinčica, urda atd., atd.

Význam tzv. vceňovacích operátů z roku 1843 pro poznání dějin valašského lidu stejně jako obyvatel kterekoliv jiné části Moravy, potvrzuje příspěvek Jaroslava Štíky, **Lidová strava na Valašsku v první polovině 19. století** (Vlastivědný věstník moravský, r. 23, 1971, str. 44 až 49). Štíka zkoumá rodinné rozpočty rodin Orzágových a Velíčkových z Nového Hrozenkova, Billových z Dolní Bečvy a Troubelíkových ze Zádveřic, jež zahrnují i výkazy o spotřebě potravin v těchto rodinách.

Mnoho zajímavých podrobností o komunistickém odboji v době okupace, mimo jiné také na území našeho okresu, přináší vzpomínkový materiál zasloužilého člena KSC Václava Veselého, **Vzpomínky komunisty na boj proti nacistickým okupantům a na první dny osvobozeného Ostravská** (Slezský sborník 69, 1971, str. 393–409). Autor byl významným představitelem komunistického hnutí na Ostravsku a odborářským funkcionářem. Jeho vzpomínky jsou přirozeně zaměřeny na osudy v době okupace a situaci v té době na Ostravsku. Najde se zde však konkrétní údaje o komunistickém odboji ve Vsetíně, Zašové, Hovězí, Val. Meziříčí a v Rožnově p. R. V této souvislosti je třeba upozornit na zajímavé dokumenty ke vzniku KSČ zveřejněné pod názvem **Založení KSČ v Severomoravském kraji** (Soupis archivních dokumentů) ve Sborníku Státního archivu v Opavě (1971, str. 5–74). Značný počet článků k 50. výročí vzniku KSČ publikoval na stránkách okresních novin Nové Valašsko prom. hist. Robert Randýsek, který byl také autorem zvláštní přílohy Nového Valašského (čl. 21–22) nazvané **Jsme víc než politická strana — jsme předvoj nového světa** (str. 1–21). Významným pramenem pro období nejnovějších dějin a pro studium socialistické výstavby na území našeho okresu zůstanou předvolební materiály celookresní publikované na stránkách Nového Valašska a ve zvláštní brožuře (red. Jaroslav Vávra) a dále pak měst Vsetína (red. Jaroslav Čermák, 27 str.) a Valašského Meziříčí (red. František Zavadil, 63 str.). V každém případě se dostává dosud poněkud zanedbávanému období nejnovějších dějin zasloužené pozornosti.

Z ČINNOSTI VLASTIVĚDNÉHO ÚSTAVU V ROCE 1972

JIŘÍ BOROVÍČKA

Vlastivědný ústav organizačně sdružuje tři muzea vsetínského okresu: muzeum ve Vsetíně, muzeum ve Valašském Meziříčí a od poloviny

roku 1972 muzeum v Kelči s památníkem bratří Křičků. Muzea jsou organizačně začleněna jako oddělení a pracoviště VÚ. V muzeu ve Vsetíně je sídlo vedení ústavu a zároveň oddělení společenských věl. v muzeu ve Valašském Meziříčí je oddělení přírodních věd a navíc detašované pracoviště historie umění a památkové péče. Muzeum v Kelči je řízeno odborným pracovníkem oddělení společenských věd ve Vsetíně.

Plánovaný stav pracovníků ústavu byl pro rok 1972 zvýšen na 25. Toto zvýšení je důsledkem zřízení stavební skupiny pro opravy a restaurování památek (skutečný stav pracovníků je 24).

Sbírkové fondy jednotlivých muzeí dosáhly tohoto stavu: Vsetín 8039 inv. čísel, tj. 8039 do kladů; Val. Meziříčí 20 186 inv. čísel, tj. 48 148 do kladů; Kelč 3012 inv. čísel, tj. 7096 do kladů. Vlastní příruček sbírkových fondů ve všech třech muzezech za rok 1972 činí 3175 inv. čísel, tj. 7642 do kladů. Ke 31. prosinci 1972 činí 6928 inv. čísel, tj. 6693 do kladů. Procento zkatalogizovaných sbírek se v roce 1972 zvýšilo na 37,6 %.

Z dřívějších let je v muzeu ve Val. Meziříčí nainstalována expozice přírodotvědy Valašska (geologie a botanika) na ploše 72 m² a expozice svítidla na ploše 90 m². V průběhu roku 1972 byly zřízeny tři nové expozice v Kelči — Kelečsko v pravěku, Kelečské dýmkařství a Jaroslav Křička a Kelč ve fotografii. Muzeum ve Vsetíně zatím nemá vlastní expozice, protože celá budova je v opravě.

Výstav bylo v roce 1972 uspořádáno celkem 10. Většinou byly instalovány v prostorách muzea ve Val. Meziříčí. Muzeum ve Vsetíně nemá dosud vlastní výstavní prostory a dvě nejúspěšnější výstavy — Život a dílo Klementa Gottwalda a výstava 50 let SSSR — vítězství ideje socialismu celokresní publikované na stránkách Nového Valašska a ve zvláštní brožuře (red. Jaroslav Vávra) a dále pak měst Vsetína (red. Jaroslav Čermák, 27 str.) a Valašského Meziříčí (red. František Zavadil, 63 str.). V každém případě se dostává dosud poněkud zanedbávanému období nejnovějších dějin zasloužené pozornosti.

V průběhu roku 1972 byla uspořádána řada přednášek s vlastivědnou tématikou, především pro školní mládež, mnoho přednášek uspořádaly pracovníci muzea pro jiné organizace. Se školami byla navázána těsnější spolupráce. V průběhu roku se scházely dva kroužky mladých historiků a kroužek mladých přírodotědců. Uskutečnila se rovněž metodická pomoc při vedení závěrečných prací studentů gymnasií ve Valašském Meziříčí, Vsetíně a UP v Olomouci. V roce 1972 bylo zahájeno vydávání sborníku Práce VÚ Vsetín. Kromě prvního sborníku připravilo oddělení společenských věd obsáhlý a pouťavý katalog k výstavě Dřevo v životě valašského lidu.